

บทที่ 3

ยุทธศาสตร์การพัฒนากาดตะวันออกเฉียงเหนือ

บทที่ 3

ยุทธศาสตร์การพัฒนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1 สถานการณ์ของภาคและบริบทการเปลี่ยนแปลง

1.1 ด้านเศรษฐกิจ

(1) ขนาดเศรษฐกิจของภาคเล็กและขยายตัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดช่องว่างของรายได้ระหว่างภาคมากขึ้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ โครงสร้างเศรษฐกิจยังพึ่งพิงสาขาการเกษตรเป็นหลัก โดยมีนครราชสีมาและขอนแก่นเป็นฐานการผลิตหลัก ในปี 2549 มี GRP 7.9 แสนล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ 10.1 ของ GDP ลดลงจากร้อยละ 11.5 ในปี 2540 โครงสร้างเศรษฐกิจขึ้นกับสาขาเกษตร การค้า อุตสาหกรรม และบริการ¹ คิดเป็น ร้อยละ 21.5 21.1 17.6 และ 14.1 ตามลำดับ ในช่วงปี 2545-49 ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 4.4 ต่อปี (ประเทศขยาย 5.7%) กลุ่มจังหวัดที่เศรษฐกิจขยายตัวสูงที่สุด ได้แก่ กลุ่มจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 5.7 กลุ่มที่ขยายตัวต่ำสุดคือกลุ่มสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 4.0 สาขาเกษตร และอุตสาหกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาค ซึ่งอุตสาหกรรมขยายตัวสูงถึง ร้อยละ 10.4 ต่อปี ฐานการผลิตหลัก ได้แก่ นครราชสีมา และขอนแก่น มีสัดส่วน ร้อยละ 17.2 และ 13.4 ตามลำดับ การจ้างงานในภาคเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอยู่ที่ 11.3 ล้านคน ว่างงาน ร้อยละ 1.9 มีแรงงาน อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ 56.5 อยู่ในสาขาการค้า ร้อยละ 12.1 และภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 9.0

ตารางที่ 1 : มวลรวมกลุ่มจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วย : ล้านบาท, ร้อยละ

กลุ่มจังหวัด	2545	2546	2547	2548	2549	โครงสร้าง (45-49)	เติบโต (45-49)
อีสานตอนบน 1 (อด. นภ. นค. ลย.)	90,952	102,382	110,091	118,704	129,904	16.2	4.1
อีสานตอนบน 2 (มท. สน. นพ.)	48,147	52,899	58,714	61,308	66,551	8.4	4.0
อีสานตอนกลาง (ขก. มค. รอ. กส.)	149,335	166,500	182,476	192,846	211,126	26.5	5.7
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	191,614	208,292	222,346	230,820	254,836	32.6	3.7
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	96,104	103,614	109,736	116,830	127,181	16.3	4.1
GRP	576,152	633,687	683,364	720,506	789,598	100.0	4.4

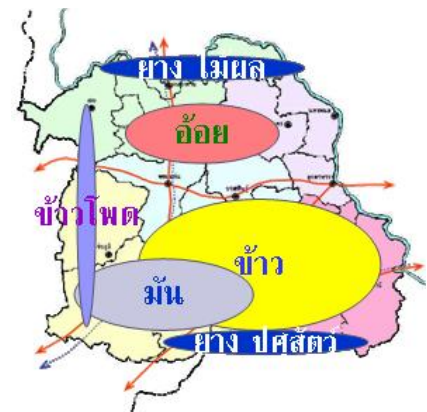
ที่มา : สำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

¹ สาขาบริการประกอบด้วย สาขาโรงแรม การศึกษา สาธารณสุข บริการชุมชน และถูกจ้างครัวเรือน

(2) กสิกรรมมีสัดส่วนร้อยละ 82.0 ของสาขาเกษตร โดยมี ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และยางพารา เป็นพืชหลัก มีประสิทธิภาพการผลิตต่ำกว่าระดับเฉลี่ยของประเทศ แต่ปัจจุบันผลิตข้าวได้มากที่สุดของประเทศ แต่แนวโน้มสัดส่วนการผลิตข้าวเริ่มลดลง ขณะที่ไม้ยืนต้น มันสำปะหลัง และยางพารา มีการผลิตมากขึ้น ในปี 2549 การผลิตสาขาเกษตรมีมูลค่า 1.7 แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 20.3 ของเกษตรประเทศ และเป็นร้อยละ 21.5 ของ GRP โดยมาจากพืช ร้อยละ 82.0 (ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ยางพารา คิดเป็น ร้อยละ 26.2 5.6 4.0 4.1 ตามลำดับ) ปศุสัตว์ ร้อยละ 13.4 ประมงและป่าไม้ ร้อยละ 4.6 สาขาเกษตรขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 1.1 ต่อปี โดยกสิกรรมขยายตัว ร้อยละ 1.0 ต่อปี ปศุสัตว์ ร้อยละ 6.1 และประมง หดตัว ร้อยละ 3.8 ตามลำดับ จังหวัดที่มีส่วนแบ่งการผลิตในสาขาเกษตรสูงสุด ได้แก่ นครราชสีมา ขอนแก่น อุบลราชธานี บุรีรัมย์ อุดรธานี คิดเป็นร้อยละ 14.2 8.6 6.7 6.3 และ 6.2 ตามลำดับ และที่มีส่วนแบ่งการผลิตต่ำ ได้แก่ มุกดาหาร อำนาจเจริญ และ ยโสธรร้อยละ 1.5 1.7 และ 2.2 ตามลำดับ ในปี 2549 มีผู้มีงานทำในภาคเกษตร จำนวน 6.4 ล้านคน ผลิตภาพแรงงานอยู่ที่ 11,894 บาทต่อปี ซึ่งต่ำกว่าประเทศ 2.3 เท่า ภาคตะวันออกเฉยงเหนือเฉลี่ยต่อพื้นที่เพียง 65.7 บาทต่อไร่ ซึ่งต่ำกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศ

ตารางที่ 2 : โครงสร้างกสิกรรม

กิจกรรมการผลิต	2545	2546	2547	2548	2549	Growth (45-49)
พืช	77.5	81.4	81.1	81.7	82.0	1.0
ข้าว	26.3	28.9	29.6	30.0	26.2	0.2
มัน	5.4	6.3	4.0	4.9	5.6	0.3
อ้อย	7.2	7.1	6.2	3.4	4.0	0.1
ยาง	1.7	2.4	2.8	3.2	4.1	14.9
ปศุสัตว์	12.7	10.9	12.0	12.7	13.4	6.1
ประมงป่าไม้	9.8	7.7	6.9	5.6	4.6	-3.8
เกษตร	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	1.1

ที่มา : สำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

ข้าว ในปี 2549 ผลิตได้ 10.3 ล้านตัน (45.1% ของประเทศ) ผลผลิตเฉลี่ย 335 กก. ต่อไร่ (ภาคกลาง 587 กก/ไร่) มีพื้นที่ปลูก 32.7 ล้านไร่ ลดลง 2.9 แสนไร่ จากปี 2548 พื้นที่ปลูก ร้อยละ 29.8 อยู่ในกลุ่มนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ รongลงมา คือ กลุ่มอีสานตอนกลาง (ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์) ร้อยละ 22.7 และกลุ่มอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร ร้อยละ 22.6 โดยมีทุ่งกุลาร้องไห้และทุ่งสัมฤทธิ์เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีของประเทศ ปัจจุบันการปลูกข้าวในภาคได้เปลี่ยนไปทำนาหว่านมากขึ้นถึง 12.5 ล้านไร่ (38.0% ของพื้นที่นา) เนื่องจากขาดแคลนแรงงาน และอัตราค่าแรงที่ค่อนข้างสูง ไทยส่งออกข้าวไปจีนมากที่สุด (10.7% ของมูลค่าการส่งออกข้าวทั้งหมด) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น รongลงมา คือ อิหร่าน สหรัฐอเมริกา และอิรัก ร้อยละ 7.8 7.4 และ 7.2 ตามลำดับ

อ้อยโรงงาน ในปี 2549 ผลิตได้ 15.7 ล้านตัน (32.9% ของประเทศ) ผลผลิตเฉลี่ย 7.5 ตันต่อไร่ (ภาคกลาง 8.1 ตัน) มีพื้นที่ปลูก 2.1 ล้านไร่ ลดลง 4.1 แสนไร่ จากปี 2548 มีพื้นที่ปลูกมากที่สุด จังหวัดนครราชสีมา 0.45 ล้านไร่ ขอนแก่น 0.44 ล้านไร่ อุดรธานี 0.40 ล้านไร่ ชัยภูมิ 0.28 ล้านไร่ และ

ภาพสินธุ์ 0.24 ล้านไร่ ปัจจุบันไทย มีผลผลิตน้ำตาลเกินความต้องการภายในประเทศ ตลาดส่งออก น้ำตาลทรายที่สำคัญ ได้แก่ ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย กัมพูชา จีน และบังกลาเทศ คิดเป็นร้อยละ 21.0 13.9 11.4 9.5 และ 5.7 ของมูลค่าการส่งออกน้ำตาลทรายทั้งหมด

มันสำปะหลัง ในปี 2549 ผลิตได้ 12.2 ล้านตัน (53.8% ของประเทศ) ผลผลิตเฉลี่ย 3,300 กก.ต่อไร่ (ภาคกลาง 3,485 กก./ไร่) มีพื้นที่ปลูก 3.8 ล้านไร่ เพิ่มขึ้น 3.2 แสนไร่ จากปี 2548 หรือ เพิ่มขึ้น ร้อยละ 9.2 โดยกลุ่มจังหวัดที่ปลูกมากที่สุด คือ กลุ่มอีสานตอนล่าง 1 (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) มีพื้นที่ 2.3 ล้านไร่ (59.9% ของภาค) โดยอยู่ในนครราชสีมา 1.7 ล้านไร่ ชัยภูมิ 0.35 ล้านไร่ ภาพสินธุ์ 0.30 ล้านไร่ และขอนแก่น 0.22 ล้านไร่ ไทยส่งออกมันสำปะหลังมากเป็นอันดับ 3 ของโลก และส่งไปจีนมากที่สุด (45.9% ของมูลค่าการส่งออกมันทั้งหมด) รองลงมา ได้แก่ ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย ไต้หวัน และมาเลเซีย คิดเป็นร้อยละ 11.2 9.8 6.5 และ 3.7 ตามลำดับ

ยางพารา ในปี 2549 ผลิตได้ 0.12 ล้านตัน (3.8% ของประเทศ) ผลผลิตเฉลี่ย 257 กิโลกรัมต่อไร่ (ภาคใต้ 287 กิโลกรัม) มีพื้นที่ปลูกยางพารา 1.5 ล้านไร่ เพิ่มขึ้น 5.4 แสนไร่ จากปี 2548 หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 53.3 พื้นที่ปลูกสวนใหญ่อยู่ในจังหวัดหนองคาย 0.43 ล้านไร่ เลย 0.20 ล้านไร่ บุรีรัมย์ 0.14 ล้านไร่ อุบลราชธานี 0.11 ล้านไร่ ศรีสะเกษ 0.11 ล้านไร่ และ อุดรธานี 0.10 ล้านไร่ ไทย ส่งออกยางพาราไปจีนมากที่สุด (24.9% ของการส่งออกยางทั้งหมด) รองลงมา ได้แก่ ญี่ปุ่น มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา และเกาหลีใต้ คิดเป็นร้อยละ 18.5 14.9 7.6 และ 6.4 ตามลำดับ

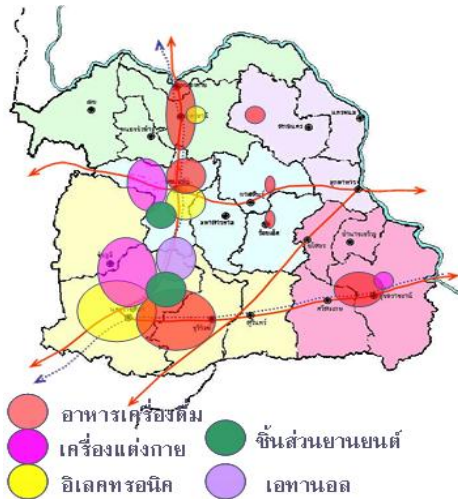
ตารางที่ 3 : พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ในปี 2549

หน่วย: ล้านไร่

กลุ่มจังหวัด	ข้าว	มันสำปะหลัง	อ้อย	ยางพารา
ประเทศ	57.5	6.9	6.0	14.3
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	32.7	3.8	2.1	1.5
อีสานตอนบน 1 (อด. นก. นค. ลย.)	4.3	0.4	0.4	0.75
อีสานตอนบน 2 (มท. สน. นพ.)	3.2	0.2	0.09	0.21
อีสานตอนกลาง (ชก. มค. รอ. กส.)	8.1	0.8	0.7	0.15
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	9.7	2.3	0.8	0.23
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	7.4	0.2	0.009	0.27

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปศุสัตว์ ในปี 2549 มีสัดส่วนการผลิตเพียง ร้อยละ 13.4 ของสาขาเกษตร ขยายตัว ร้อยละ 6.1 สัตว์ที่มีปริมาณการผลิตได้แก่ โคเนื้อ และกระบือ การผลิตโค คิดเป็นร้อยละ 20.3 ของประเทศ แหล่งผลิตส่วนใหญ่อยู่ในเขตอีสานตอนล่าง 1 (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) คิดเป็น ร้อยละ 34.6 รองลงมาคือ กลุ่มอีสานตอนกลาง ร้อยละ 24.1 ส่วนใหญ่เลี้ยงในจังหวัดขอนแก่น แต่ จังหวัดสกลนคร เป็นแหล่งผลิตเนื้อโคคุณภาพดีที่สุดของประเทศ คือเนื้อโพนยางคำ ซึ่งสามารถผลิตได้ ประมาณ 1,200 ตันต่อปี ส่วนกระบือมีสัดส่วน ร้อยละ 80.7 ของประเทศ ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัด สุรินทร์ โคนม และสุกรในจังหวัดนครราชสีมา ไก่เนื้อในจังหวัดชัยภูมิ และนครราชสีมา

(3) อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรจำพวกอาหารและเครื่องตี๋ม ยังเป็นอุตสาหกรรมหลักของภาค รองลงมาคือ เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเลคทรอนิกส์ และสิ่งทอ แต่อุตสาหกรรมอาหาร เครื่องตี๋มและสิ่งทอมีแนวโน้มบทบาทลดลง ขณะที่ อิเลคทรอนิกส์ ชิ้นส่วนยานยนต์ และพลังงานทดแทนมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ในปี 2549 สาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าการผลิต 1.1 แสนล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ 14.1 ของ GRP หรือเพียงร้อยละ 4.1 ของ GDP ขยายตัวสูงเฉลี่ย ร้อยละ 10.4 ต่อปี (ประเทศ 7.5%) อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องตี๋ม สิ่งทอ เครื่องแต่งกาย อิเลคทรอนิกส์

และชิ้นส่วนยานยนต์ คิดเป็น ร้อยละ 59.8 6.5 11.1 5.3 0.5 ตามลำดับ และมีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 9.4 (-0.8) 14.7 27.9 และ 27.4 ต่อปี ตามลำดับ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องตี๋ม มีความได้เปรียบสูง (Location Quotient สูงกว่า 1) เป็นฐานรายได้เดิมของภาค กระจุกตัวอยู่ตามแนวถนนมิตรภาพ ในจังหวัดนครราชสีมา(19.7%) ขอนแก่น(32.4%) อุดรธานี และหนองคาย อุตสาหกรรมสิ่งทอ มีสัดส่วนการผลิตและขยายตัวต่ำแต่มีการจ้างงานมาก ส่วนใหญ่อยู่ในอีสานตอนล่างและอีสานกลางของภาค (สุรินทร์ 15.2% ขอนแก่น 12.7% บุรีรัมย์ 9.2% กาฬสินธุ์ 9.0%) อุตสาหกรรมอิเลคทรอนิกส์ มีสัดส่วนการผลิตต่ำแต่อัตราการเจริญเติบโตสูงกว่า ร้อยละ 25 เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากจีนเริ่มมีส่วนแบ่งการตลาดมากขึ้น โดยอยู่ในนครราชสีมา ร้อยละ 49.9 ขอนแก่น ร้อยละ 44.2 อุตสาหกรรมยานยนต์ และอุปกรณ์ มีการขยายตัวสูงเฉลี่ย ร้อยละ 27 ต่อปี แต่การลงทุนมีสัดส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ 3.1 ของมูลค่าการลงทุนทั้งประเทศ โดยร้อยละ 91.5 อยู่ที่นครราชสีมา รองลงมาคือขอนแก่น ร้อยละ 3.8 ปัจจุบันอุตสาหกรรมนี้ กระจุกตัวที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก ซึ่งการผลิตมีต้นทุนเพิ่มสูงขึ้นขณะที่ภาคอีสานมีพื้นที่ติดต่อกับภาคกลาง และภาคตะวันออก จึงเป็นทางเลือกสำหรับผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (เอทานอล) ปัจจุบันมีผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตให้ทำการผลิตเอทานอลในภาค 17 ราย มีกำลังการผลิต 4.7 ล้านลิตรต่อวัน (41.7% ของประเทศ) ความต้องการมันสำปะหลังเพิ่มขึ้น 4.8 ล้านตันต่อปี ซึ่งโรงงานกระจายอยู่ในจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา อุบลราชธานี ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ อุดรธานี บุรีรัมย์ และชัยภูมิ ปัจจุบันเปิดดำเนินการแล้ว 3 ราย ผลิตได้ 3.1 แสนลิตรต่อวัน การจ้างงานภาคอุตสาหกรรม ในปี 2549 มีจำนวน 1.0 ล้านคน (9.0%ของผู้มีงานทำในภาค) ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมาผลิตภาพแรงงานเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 5 ต่อปี เป็น 62,243 บาทต่อปี (ประเทศ 370,636 บาท) ต่ำกว่าประเทศ 5.9 เท่า

(4) การค้าชายแดนไทยลาวและไทยกัมพูชามีความสำคัญมากขึ้น ขยายตัวสูงและเกินดุลต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านมูลค่าอาหาร ในปี 2549 มูลค่าการค้าชายแดนผ่านด่านศุลกากรในภาค 33,725 ล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ 20.2 ของการค้าของภาค หรือร้อยละ 6.3 ของการค้าชายแดนของประเทศ เป็นการส่งออก 25,870 ล้านบาท สินค้าหลัก ได้แก่ น้ำมัน เครื่องอุปโภคบริโภค ยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 17.3 16.9 13.1 และ 5.9 ตามลำดับ และนำเข้ามูลค่า 7,855

ล้านบาท ที่สำคัญ ได้แก่ ทองแดง ไม้และผลิตภัณฑ์ และข้าวโพด ในช่วงปี 2545-49 การค้าชายแดน ไทย-สปป.ลาว และ ไทย-กัมพูชา เกิดมูลค่าเฉลี่ย 15,094 ล้านบาทต่อปี โดยผ่านด่านชายแดน 10 ด่าน ที่สำคัญ คือ ด่านจังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และ พิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งด่านจังหวัด มุกดาหาร มีสัดส่วน ร้อยละ 28.1 และมีการขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 22.1 เนื่องจากจุดนี้สามารถส่งสินค้า ไปยังเวียดนามได้ ซึ่งในปี 2549 การค้าไทยกับเวียดนามมีมูลค่า 1.5 แสนล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 15.7

ตารางที่ 4 : มูลค่าการค้าชายแดนที่ผ่านด่านศุลกากร

หน่วย : ล้านบาท, ร้อยละ

ด่านศุลกากร	2545	2546	2547	2548	2549	สัดส่วน		โตต่อปี		Source of growth
						2545	2549	45-49	45-49	
หนองคาย-บึงกาฬ	8,935	9,625	10,022	10,659	10,850	46.2	32.2	5.0	2.2	
นครพนม	2,071	1,909	1,960	3,055	4,272	10.7	12.7	22.6	2.2	
มุกดาหาร	4,487	4,463	5,907	6,327	9,462	23.2	28.1	22.1	5.0	
ท่าลี่-เชียงคาน (เลย)	756	834	1,325	1,838	2,386	3.9	7.1	34.4	1.8	
พิบูล (อุบล)	2,619	737	2,927	3,360	5,384	13.6	16.0	21.9	2.8	
เขมราฐ (อุบล)	138	737	471	388	456	0.7	1.4	99.7	0.4	
สุรินทร์	303	361	320	644	616	1.6	1.8	26.2	0.4	
ศรีสะเกษ	13	77	215	299	300	0.1	0.9	184.0	0.3	
ภาค	19,322	18,744	23,147	26,570	33,725	100	100	15.2	15.2	

ที่มา : ธปท. สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(5) สาขาบริการมีสัดส่วนการผลิตสูง แต่ร้อยละ 80 มาจากสาขาการศึกษาและ สาธารณสุข ขณะที่โรงแรมและภัตตาคารมีสัดส่วนเพียง ร้อยละ 11.9 แต่มีบทบาทมากขึ้น ส่วนหนึ่งมาจากการท่องเที่ยวหลักของภาค ได้แก่ การท่องเที่ยวอารยธรรมขอมบริเวณตอนล่างของภาค การท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์(บ้านเชียง ชากไดโนเสาร์)บริเวณกลุ่มตอนกลางของภาค การท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ (อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภูหลวง ภูเรือ ภูกระดึง) บริเวณตอนบนและตะวันตกของภาค การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม (ประเพณีแห่เทียนและบุญบั้งไฟ) และการท่องเที่ยวเมืองชายแดน แม่น้ำโขงเชื่อมโยงเพื่อนบ้าน (สะพานนะเขต เวียงจันทร์ หลวงพระบาง เว้ นครวัด นครธม น้ำตกหลี่ผี และคอนพะเพ็ง) ในปี 2549 มีผู้เยี่ยมเยือน 21.2 ล้านคน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 8.7 จากปี 2548 เป็นชาว ต่างประเทศ ร้อยละ 4.6 สร้างรายได้ 32,848 ล้านบาท ส่วนใหญ่มาจากการเที่ยวปราสาทขอม และ ชายแดนเพื่อนบ้าน ร้อยละ 27.4 และ 19.8 ตามลำดับ โดยมีค่าใช้จ่าย/หัวเฉลี่ย 770.4 บาท/วัน ต่ำกว่า ประเทศ 3.0 เท่าและพักเฉลี่ย 2.6 วัน (ประเทศใช้จ่าย 2,300บาท/วัน และพัก 2.9 วัน) แต่การท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์ขยายตัวเร็วมากปี 2549 มีนักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น 2.2 ล้านคน เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 28.1 ต่อปี

ตารางที่ 5 : จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน และ สถานที่ท่องเที่ยว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประเภทการท่องเที่ยว	ผู้เยี่ยมเยือน (ล้านคน)		Growth rate%	รายได้ (ล้านบาท)	% รายได้	คชจ./หัว (บาท/วัน)	วันพัก (วัน)
	2545	2549					
เชิงนิเวศน์ (ปากช่อง ชัยภูมิ เลย)	1.3	3.5	28.1	3,979.5	12.1	618.3	2.4
อารยธรรมขอม(โคราข บำรุงรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ)	4.5	5.8	6.6	8,700.2	26.5	672.7	2.6
เชื่อมเพื่อนบ้าน(มุก อุบล หนองคาย นครพนม)	3.3	4.2	6.2	7,078.3	21.5	844.8	2.8
ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ภาพสิรินธุ์ ขอนแก่น)	2.2	2.9	7.2	5,932.4	18.1	738.8	2.9
อื่น ๆ	3.9	4.8	5.3	7,157.6	21.8	512.1	2.5
ภาคอีสาน	15.1	21.2	8.7	32,848	100.0	770.4	2.6
ประเทศ		136.2		705,046.6		2,300.5	2.9

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

(6) รายได้เฉลี่ยต่อหัว (Per capita GRP) เพิ่มขึ้นไม่ทันกับระดับเฉลี่ยของประเทศ ขณะที่สัดส่วนรายจ่ายเพิ่มขึ้น เป็นผลให้การออมภาคครัวเรือนลดลง และที่ขนาดหนี้สินเพิ่มขึ้น ในปี 2549 มี GRP เฉลี่ย 35,877 บาทต่อคน เพิ่มขึ้นจากปี 2545 จำนวน 9,082 บาท ซึ่งต่ำกว่า กทม. ปริมาณ 8.2 เท่า และต่ำกว่าประเทศ 3.3 เท่า จากที่เคยต่ำกว่าเพียง 3.2 เท่า จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น 65,558 บาท นครราชสีมา 50,217บาท และจังหวัดเลย 46,517บาท และที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำที่สุด คือ หนองบัวลำภู 17,993บาท อำนาจเจริญ 18,275บาท และศรีสะเกษ 24,412บาท การกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อย มีสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ลดลงจาก 0.529 ในปี 2539 เหลือ 0.448 ในปี 2547 รายได้ต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็น 11,528 บาทต่อเดือน ขณะที่รายจ่ายอยู่ที่ 10,708 บาทต่อเดือน โดยสัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้เพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 83.7 ในปี 2547 เป็น ร้อยละ 92.9 ในปี 2549 และขนาดหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเป็น 105,054 บาท เพิ่มขึ้นจาก 83,278 บาท ส่งผลให้ ปี 2549 การออมภาคครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเหลือ 58,529 ล้านบาท ลดลงจากปี 2547 ที่ 116,814 ล้านบาท และมีสัดส่วนการออมต่อ GRP เหลือเพียง ร้อยละ 7.5 จาก 17.1

(7) คนยากจนลดลงทั้งในเมืองและชนบท แต่ยังคงสูงถึง 3.6 ล้านคนและมีสัดส่วนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเกือบ 1 เท่า และของ กทม. กว่า 10 เท่า ในช่วงปี 2545-2549 คนจนในภาคลดลงจาก 4.8 ล้านคน เหลือ 3.6 ล้านคน คิดเป็น ร้อยละ 59.8 ของคนจนทั้งประเทศ หรือร้อยละ 16.8 ของประชากรภาค² เป็นคนจนชนบท 3.3 ล้านคน และคนจนเมือง 3 แสนคน แม้คนจนจะลดลง แต่สัดส่วนคนจนยังสูงที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น ซึ่งร้อยละ 35 ของคนจนในภาค อยู่ในกลุ่มจังหวัด นครราชสีมา โดยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์มากที่สุด 4.8 แสนคน รองลงมาอยู่ในกลุ่มจังหวัดอุบลราชธานี 8.4 แสนคน หรือร้อยละ 23.3 ของภาค ซึ่งอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี 4.3 แสนคน

² สำนักเศรษฐกิจชุมชนและกระจายรายได้ สศช.

ตารางที่ 6 : จำนวนและสัดส่วนคนจนปี 2549 (ด้านรายจ่าย)

ภาค/กลุ่มจังหวัด	จำนวนคนจน (ล้านคน)	สัดส่วนคนจน/ ประชากร(%)	สัดส่วนคนจนในภาค(%)
ประเทศ	6.1	9.6	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3.6	16.8	100.0
อีสานตอนบน 1 (อต. นภ. นค. ลย.)	0.4	11.5	12.1
อีสานตอนบน 2 (มห. สน. นพ.)	0.4	19.2	10.3
อีสานตอนกลาง (ชก. มค. รก. กส.)	0.7	14.2	19.2
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	1.3	19.4	35.1
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	0.8	16.6	23.3

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.2 ด้านสังคม

(1) สัดส่วนประชากรวัยแรงงานยังสูงแต่จะเริ่มลดลงในปี 2555 ซึ่งจะส่งผลให้อัตราพึ่งพิงสูงขึ้น ขณะที่รายได้ต่อครัวเรือนต่ำสุด ปี 2549 มีประชากร 21.4 ล้านคน เป็นวัยเด็กวัยแรงงาน และวัยสูงอายุ ร้อยละ 25.4 64.2 และ 10.4 ของประชากรภาค³ ตามลำดับ โดยมีอัตราเกิดลดลงเหลือร้อยละ 1.05 ต่ำกว่าประเทศที่ 1.28 มีการอพยพออกเฉลี่ย ร้อยละ 4.8 ต่อปี และมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อเดือน 11,528 บาท ต่ำที่สุด ขณะที่ประเทศอยู่ที่ 17,122 บาทต่อเดือน ซึ่งในปี 2555 สัดส่วนประชากรวัยแรงงานจะเริ่มลดลงเหลือ ร้อยละ 64.0 จะส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 56.6 ซึ่งต้องเพิ่มผลิตภาพและทักษะฝีมือแรงงานให้สูงขึ้นเพื่อสร้างรายได้ให้พอต่อการดำรงชีพ

ตารางที่ 7 : โครงสร้างประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

	2545		2547		2549		2555	
	ล้านคน	%	ล้านคน	%	ล้านคน	%	ล้านคน	%
ประชากร	21.6	100.0	21.3	100.0	21.4	100.0	22.4	100.0
กลุ่ม 0-14 ปี	5.8	26.7	5.5	26.0	5.4	25.4	5.1	23.2
กลุ่ม 15-59 ปี	13.9	64.2	13.7	64.2	13.7	64.2	14.3	64.0
กลุ่ม 60+	1.9	9.1	2.1	9.8	2.2	10.4	2.9	12.8
อัตราเกิด	232,347	1.08	239,931	1.13	224,376	1.05	-	-
จำนวนแรงงาน	11.1	-	11.5	-	11.6	-	-	-
ผลิตภาพแรงงาน(บาท/คน/ปี)	31,806				34,480			
อัตราพึ่งพิง	-	55.9	-	55.8	-	55.7	-	56.6
อัตรารอพบออก	0.87	4.0	1.24	5.8	0.97	4.6	-	-
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน(บาท)	9,279		10,139		11,528			

ที่มา : ประมวลจากตัวเลขกรมการปกครอง และ การคาดประมาณประชากรประเทศไทย ปี 2543 – 2568 สศช.
การสำรวจการเปลี่ยนแปลงประชากร ,การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(2) แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถม และเป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่มีหลักประกัน และมีแรงงานระดับอาชีวะในสัดส่วนน้อยมาก และมีการอพยพสูง ในปี 2549 มีกำลัง

³ ประมวลจากกรมการปกครอง, 2548

แรงงาน 11.6 ล้านคน⁴ เป็นผู้มีงานทำ 11.2 ล้านคน มีความรู้ระดับประถม ร้อยละ 68.0 ลดลงจากร้อยละ 72.6 มีความรู้ระดับมัธยม ร้อยละ 20.5 เพิ่มขึ้นจาก 17.1 และระดับอาชีวะ ร้อยละ 1.8 เท่าเดิม ระดับอุดมศึกษา ร้อยละ 8.3 เพิ่มขึ้น จากร้อยละ 6.9 ส่วนที่เหลือ ไม่ได้รับการศึกษา 2 แสนคน หรือร้อยละ 1.4 และเป็นแรงงานที่ไม่เข้าสู่ระบบประกันสังคม ร้อยละ 78.0 ขณะที่แรงงานภาคเกษตรลดลงเหลือ ร้อยละ 56.5 จาก 58.5 ในปี 2545

ตารางที่ 8 : สถานภาพแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วย : ล้านคน

	2545	%	2547	%	2549	%
กำลังแรงงาน	11.1		11.5		11.6	
ผู้มีงานทำ	10.5	100	11.0	100	11.2	100
ที่ไม่มีการศึกษา	0.2	1.6	0.2	1.6	0.2	1.4
ที่มีการศึกษาระดับประถม	7.6	72.6	7.5	68.8	7.7	68.0
ที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้น	1.2	11.4	1.5	13.3	1.4	12.8
ที่มีการศึกษาระดับมัธยมปลาย	0.6	5.7	0.8	7.2	0.9	7.7
ที่มีการศึกษาระดับอาชีวะ	0.2	1.8	0.2	1.9	0.2	1.8
ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา	0.7	6.9	0.8	7.3	0.9	8.3
แรงงานในภาคเกษตร	6.1	58.5	6.1	55.6	6.4	56.5
แรงงานในภาคอุตสาหกรรม	1.0	9.4	1.1	9.8	1.0	9.2
แรงงานในภาคการค้า	1.2	11.9	1.4	12.5	1.4	12.1
แรงงานในภาคบริการ	2.1	20.3	2.4	22.1	2.5	22.2
แรงงานในระบบ			2.31 (ปี48)	19.5	2.48	22.1
แรงงานนอกระบบ			9.54 (ปี48)	80.5	8.75	77.9

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

(3) ประชากรมีปีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น แต่โอกาสและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำกว่าทุกภาคของประเทศ คุณภาพสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐาน แม้ได้รับงบประมาณเฉลี่ยต่อหัวสูงกว่าระดับประเทศ และยังมีเด็ก 6-14 ปี ไม่ได้รับการศึกษาในระบบ 2.2 แสนคน ในปี 2548 คนในภาคมีการศึกษาระดับประถม ร้อยละ 63.6 มัธยม ร้อยละ 18.1 อาชีวะ ร้อยละ 1.5 อุดมศึกษา ร้อยละ 4.6 และไม่มีการศึกษา ร้อยละ 2.9 ในจำนวนนี้เป็นเด็กอายุ 6-14 ปี ที่ไม่ได้เรียนในระบบ 2.2 แสนคน อยู่ในสุรินทร์ 27,012 คน นครราชสีมา 22,059 คน อุตรธานี 22,166 คน และหนองคาย 10,299 คน มีปีการศึกษาเฉลี่ย 7.2 ปี ต่ำกว่าทุกภาค และคุณภาพการศึกษาลดลงโดยผลสัมฤทธิ์การศึกษาระดับมัธยมต้นลดลงจาก ร้อยละ 45.6 ในปี 2540 เหลือ ร้อยละ 34.7 ในปี 2547 มัธยมปลายสูงขึ้นเป็น ร้อยละ 36.1 แต่ต่ำกว่าระดับประเทศที่ ร้อยละ 40.3 โดยจังหวัดชัยภูมิได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ร้อยละ 31.9 รองลงมาเป็นหนองบัวลำภู โอกาสการศึกษามีเพียง ร้อยละ 87.4 เทียบกับประเทศที่ ร้อยละ 91.4 จังหวัดที่เด็กได้รับโอกาสการศึกษาต่ำที่สุดคือ หนองบัวลำภู ยโสธร และบุรีรัมย์ ตามลำดับ และมีสถานศึกษา ร้อยละ 66.0 ไม่ได้มาตรฐาน⁵ ทั้งด้านความสามารถของผู้เรียน ความสามารถผู้สอน และการจัดหลักสูตร มีผ่านเกณฑ์เพียง ร้อยละ 8.2 27.8 และ 27.0 ตามลำดับ ต่ำกว่าประเทศ แม้ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษามากที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น

⁴ รายงานสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

⁵ สำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา

ตารางที่ 9 : ร้อยละประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่มีการศึกษาตามระดับ

กลุ่มจังหวัด	ไม่ได้รับการศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อาชีวศึกษา	อุดมศึกษา	เด็ก 6-14 ปี ไม่ได้เรียนในระบบ(คน)	เด็ก/ผู้ด้อยโอกาส (คน)
อีสานตอนบน 1 (อต. นภ. นค. ลย.)	2.5	65.7	19.5	2.0	5.2	43,048	7,538
อีสานตอนบน 2 (มท. สน. นพ.)	2.6	59.2	16.9	1.5	4.5	16,726	5,503
อีสานตอนกลาง (ชก. มค. รอ. กส.)	1.6	60.0	18.7	1.5	5.7	44,816	13,990
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	4.7	63.7	18.3	1.3	4.1	80,037	18,200
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	2.5	66.8	16.8	1.4	3.7	39,358	14,540
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2.9	63.6	18.1	1.5	4.6	223,985	59,771

ที่มา : ประมวลจากการสำรวจภาวะการดำเนินงานทำปี 2548 และรายงานสารสนเทศการศึกษาทางอินเทอร์เน็ต กระทรวงศึกษาธิการ
ข้อมูล กชช.2ค. กรมการพัฒนาชุมชน

(4) สุขภาวะของประชากรดีขึ้น เข้าถึงบริการสาธารณสุขสุขมากขึ้นถึง ร้อยละ 97.8 อายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น อัตราการเจ็บป่วยต่ำกว่าระดับประเทศ แต่ยังมีปัญหาสุขภาพ ถึงร้อยละ 15.6 ขณะที่อัตราการตายของทารกกลับเพิ่มขึ้น และคน ร้อยละ 38.5 มีพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เป็นโรคธาลัสซีเมียเพิ่มขึ้นจาก 49.0 รายต่อแสนคนในปี 2545 เป็น 62 รายต่อแสนคน ส่งผลให้คุณภาพประชากรและแรงงานลดลง มีแพทย์น้อยและกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของภาค ในปี 2549 มีผู้เจ็บป่วยไม่สบาย 3.34 ล้านคน (ร้อยละ 15.6 ของประชากร) และต้องเข้ารับการรักษา 2.2 แสนคน (1.03% ของประชากร) โดยมีผู้ป่วยโรคเรื้อรัง (โรคหัวใจ โรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อ ระบบทางเดินอาหาร และทางเดินหายใจ) ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของชีวิต 2.3 ล้านคน (10.7% ของประชากร) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อายุขัยเฉลี่ยของเพศชายอยู่ที่ 68 ปี และหญิง 74 ปี มีอัตราเกิดและอัตราตายอยู่ที่ ร้อยละ 1.09 และ 0.62 ตามลำดับ จังหวัดสกลนครและอุบลราชธานี มีอัตราเกิดมากที่สุดที่ ร้อยละ 1.26 และ 1.24 ตามลำดับ ยโสธรและร้อยเอ็ดมีอัตราตายมากที่สุด คือ ร้อยละ 0.68 และ 0.65 ตามลำดับ และจังหวัดที่ประชาชนมีหลักประกันสุขภาพน้อยที่สุด คือ นครพนม และชัยภูมิ ร้อยละ 94.6 และ 95.3

มีแพทย์ปฏิบัติงานในภาคเพียง ร้อยละ 15.5 ของแพทย์ทั้งประเทศ (1 ต่อประชากร 7,015 คน) โดยกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ ได้แก่ ขอนแก่น (17.8%) นครราชสีมา (15.9%) และมีอัตราตายทารก 8 คนต่อเกิดมีชีพพันคน (ประเทศ 7.6 คน) โดยที่ขอนแก่น และร้อยเอ็ด มีอัตราตายทารกมากที่สุดที่ 13.8 และ 12.8 ขณะที่อัตราตายของมารดาอยู่ที่ 9.8 คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน (ประเทศ 12.2 คน) กลุ่มจังหวัดที่มีอัตราตายมารดาสูง คือ กลุ่มจังหวัดมุกดาหาร กลุ่มจังหวัดอุดรธานี และกลุ่มจังหวัดอุบลราชธานี อยู่ที่ 11.2 10.6 และ 10.0 ตามลำดับ โดยจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และยโสธร มีอัตราตายของมารดาสูง 22.8 21.4 19.6 และ 19.6 คนต่อแสน ตามลำดับ ซึ่งปัญหาอัตราตายของทารกและมารดามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ผู้ป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมียเพิ่มขึ้นจาก 49.0 คนต่อประชากรแสน ในปี 2545 เป็น 62 คน ในปี 2548 กลุ่มจังหวัดที่มีผู้ป่วยธาลัสซีเมียมาก คือ กลุ่มจังหวัดอุดรธานี และอุบลราชธานี ส่วนจังหวัดที่มีผู้ป่วยมากที่สุด คือ จังหวัดอุดรธานี ชัยภูมิ เลย อยู่ที่ 146 130 และ 116 คนต่อประชากรแสน ตามลำดับ นอกจากนี้ คนในภาคยังมีพฤติกรรมบริโภคที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

ได้แก่ การดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 35.2 ในปี 2544 เป็น 38.5 ในปี 2547 สูงกว่าประเทศที่ 35.7 คือ กลุ่มจังหวัดขอนแก่น และกลุ่มมุกดาหาร มีสัดส่วนร้อยละ 40.9 และ 38.8

ตารางที่ 10 : อัตราตายทารกและมารดาที่ยังชีพต่อพัน

ภาค/กลุ่มจังหวัด	อัตราตายทารก		อัตราตายของมารดา	
	2544	2548	2544	2548
ประเทศ	6.5	7.6	12.9	12.2
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6.2	8.0	9.8	8.0
อีสานตอนบน 1 (อจ. นก. นค. ลย.)	5.6	7.0	4.2	10.6
อีสานตอนบน 2 (มท. สน. นพ.)	6.5	6.4	6.5	11.2
อีสานตอนกลาง (ขก. มค. รอ. กส.)	5.7	10.4	7.0	7.2
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	5.1	6.0	15.6	5.8
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	6.0	7.4	7.8	10.0

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข

(5) สถาบันครอบครัวอ่อนแอลง การหย่าร้างและแยกกันอยู่เพิ่มขึ้น 2 เท่า มีเด็กและผู้ด้อยโอกาสในชนบทถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้นกว่า 5 หมื่นคน ในปี 2548 มีครอบครัวที่หย่าร้าง 398,274 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 12.4 ของครัวเรือนทั้งหมด เพิ่มจากร้อยละ 6.4 ในปี 2544 ซึ่งสูงที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น เนื่องจากหญิงมีแนวโน้มพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น จังหวัดที่มีครอบครัวหย่าร้างมากที่สุด คือ นครราชสีมา 37,408 ครอบครัว รองลงมา จังหวัดร้อยเอ็ด 31,604 ครอบครัว ส่งผลให้มีเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน ถูกทอดทิ้ง คนจนและคนพิการไม่มีผู้ดูแลในชนบทเพิ่มขึ้นจาก 55,298 คน เป็น 59,771 คน ในปี 2548 คิดเป็น ร้อยละ 49.4 ของเด็กและผู้ด้อยโอกาสทั้งประเทศ เป็นเด็กเล็กที่ถูกทอดทิ้งตามโรงพยาบาลหรือที่สาธารณะและเด็กที่พ่อแม่ยากจนต้องอยู่ในสถานสงเคราะห์ของทางราชการ 224 คน และเด็กในชนบทที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง 1,051 คน เด็กเร่ร่อนขาดที่พึ่งพิง 745 คน เด็กกำพร้าที่ต้องการความช่วยเหลือ 32,121 คน คนจนที่ไม่มีบ้านอาศัย 17,989 คน และคนพิการเร่ร่อน 7,865 คน ซึ่งร้อยละ 30.4 อยู่ในกลุ่มจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ โดยจังหวัดศรีสะเกษมีเด็กและผู้ด้อยโอกาสจำนวน 7,066 คน หรือร้อยละ 11.8 ของภาค

ตารางที่ 11 : เด็กและผู้ด้อยโอกาสในชนบท ปี 2546

หน่วย : คน

ภาค/ กลุ่มจังหวัด	เด็กกำพร้า		เด็กเร่ร่อน		เด็กถูกทอดทิ้ง		คนจน ไม่มีที่อยู่		คนพิการ ยากจน		รวม		สัดส่วน (%)	
	2546	2548	2546	2548	2546	2548	2546	2548	2546	2548	2546	2548	2546	2548
ประเทศ	65,228	66,613	1,411	1,419	2,103	1,917	33,020	34,478	14,119	16,687	115,881	121,114	100	100
ภาคอีสาน	31,439	32,121	716	745	1,142	1,051	15,050	17,989	6,951	7,865	55,298	59,771	47.7	49.4
อีสานบน 1	4,035	4,146	94	105	148	143	3,760	2,131	885	1,013	8,922	7,538	16.1	12.6
อีสานบน 2	3,126	2,955	93	59	122	127	1,742	1,714	668	648	5,751	5,503	10.4	9.2
อีสานกลาง	6,655	7,000	151	133	153	170	2,959	4,711	1,924	1,976	11,842	13,990	21.4	23.4
อีสานล่าง 1	10,165	10,227	204	267	381	369	3,660	4,868	2,080	2,469	16,490	18,200	29.8	30.4
อีสานล่าง 2	7,458	7,793	174	181	338	242	2,929	4,565	1,394	1,759	12,293	14,540	22.2	24.3

ที่มา : กชช.2ค. 2546 กรมพัฒนาชุมชน

(6) ชุมชนมีการรวมกลุ่มทางสังคมมากกว่าภาคอื่น แต่มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและได้รับความเป็นธรรมทางสังคมมากขึ้น แต่ยังมีความขัดแย้งที่เกิดจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐในสัดส่วนสูงกว่าภาคอื่น ในปี 2548 คนภาคอีสานเป็นสมาชิกกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ สูงที่สุดเทียบกับภาคอื่น และมีแนวโน้มมากขึ้น โดยเพิ่มเป็น ร้อยละ 97.8 จาก ร้อยละ 92.6 ในปี 2544 แต่การเลือกตั้งปี 2548 มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพียงร้อยละ 67.7 ต่ำกว่าภาคอื่น โดยกลุ่มจังหวัดมุกดาหาร มีสัดส่วนผู้ไปลงคะแนนน้อยที่สุดที่ ร้อยละ 65.9 จังหวัดหนองบัวลำภูมีสัดส่วนผู้ใช้สิทธิน้อยสุด ร้อยละ 62.6 ส่วนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อโทรทัศน์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและมากกว่าภาคอื่น จาก ร้อยละ 90.1 ของครัวเรือน เป็น ร้อยละ 93.8 ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น สัดส่วนคดีอุกฉกรรจ์ ความต้อชีวิตร่างกายและเพศ ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ลดลงจาก 0.93 คดีต่อพันคน ในปี 2546 เหลือ 0.84 คดี ในปี 2548 แต่การวิวังราวทรัพย์สิน โจรกรรมรถยนต์ เผยแพร่วัตถุลามกและล่อลวงละเมิดทางเพศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่เรื่องร้องเรียนขอความช่วยเหลือจากศูนย์บริการประชาชน เกิดมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 36.6 ของประเทศ โดยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 12.6 รองลงมาเป็นจังหวัดอุบลราชธานี ร้อยละ 11.3

1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1) ทรัพยากรธรรมชาติ

(1.1) ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมจากการเพาะปลูก ใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น การถูกชะล้างและเผาตอซังหลังเก็บเกี่ยว ดินเค็มโดยรวมแพร่กระจายมากขึ้นแต่พื้นที่เค็มมากและปานกลางลดลง ซึ่งพื้นที่ภาค 105.5 ล้านไร่ เป็นดินขาดอินทรีย์วัตถุ ร้อยละ 71.5 ของพื้นที่ภาค เป็นพื้นที่ดินเค็ม ร้อยละ 19.9 ของพื้นที่ทำการเกษตร (57.9 ล้านไร่) ในจำนวนนี้เป็นดินเค็มจัด 0.33 ล้านไร่ พบมากในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และอุดรธานี เป็นดินเค็มปานกลาง 3.8 ล้านไร่ พบมากในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม และเป็นดินเค็มน้อยและดินที่มีโอกาสเค็มอีก 26.9 ล้านไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ และอุดรธานี นอกจากนี้ยังมีปัญหาดินเป็นทราย และดินตื้น จำนวน 30.85 และ 15.47 ล้านไร่ ตามลำดับ ในปี 2548 พื้นที่ได้รับผลกระทบจากเกลือในระดับมาก และปานกลางลดลงจาก 6.7 ล้านไร่ เหลือเพียง 4.1 ล้านไร่ แต่บริเวณที่ได้รับผลกระทบจากเกลือเล็กน้อยมีพื้นที่การแพร่กระจายเพิ่มขึ้นจาก 23.04 ล้านไร่ ในปี 2538 เป็น 26.9 ล้านไร่ ในปี 2548 ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์) 7.0 ล้านไร่ รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 (สุรินทร์ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ) 6.4 ล้านไร่ และยังมีปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดินจากฝนและการปลูกพืชไร่ ส่งผลให้หน้าดินถูกชะล้างเฉลี่ย 457 ล้านตันต่อปี ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ เลย และอุดรธานี และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้นจาก 24.5 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี 2536 เป็น 31.7 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี 2546 และยังมีพฤติกรรมเผาตอซังหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เพื่อสะดวกต่อการไถทำให้หน้าดินขาดความชุ่มชื้นและจุลินทรีย์

ตารางที่ 12 : การแพร่กระจายดินเค็ม

หน่วย : ไร่

พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ	ปี 2538	ร้อยละ	ปี 2547	ร้อยละ	ปี 2548	ร้อยละ
ผลกระทบจากเกลือมากที่สุด	23,458	0.22	132,664	0.13	104,019	0.10
ผลกระทบจากเกลือมาก	771,222	0.74	224,577	0.21	228,235	0.22
ผลกระทบจากเกลือปานกลาง	5,693,113	5.43	4,144,149	3.95	3,836,342	3.62
ผลกระทบจากเกลือน้อย	23,040,885	21.99	25,456,166	24.29	26,927,687	25.45
รวมพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ	29,740,677	23.38	29,957,556	28.59	31,096,283	29.39
พื้นที่ที่ไม่ได้รับผลกระทบ	76,080,280	71.62	75,863,401	71.41	74,724,674	70.61

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน (2549)

ตารางที่ 13 : พื้นที่ที่พบคราบเกลือบนผิวดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วย : ไร่, ร้อยละ

กลุ่มจังหวัด	> 50%	10-50%	1-10%	< 1%	รวม	สัดส่วน/ พื้นที่ จว.
อีสานตอนบน 1 (อต. นภ. นค. ลย.)	5,613	12,539	300,241	3,672,249	3,990,642	18.6
อีสานตอนบน 2 (มห. สน. นพ.)	7,190	1,503	75,938	4,165,681	4,250,312	34.9
อีสานตอนกลาง (ชก. มค. รอ. กส.)	4,320	55,226	1,137,302	7,022,319	8,219,167	41.9
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	86,066	149,887	1,930,916	6,444,333	8,611,202	26.6
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	830	9,080	391,945	5,623,105	6,024,960	29.9
รวมทั้งภาค	104,019	228,235	3,836,342	26,927,687	31,096,283	29.4

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, 2548

(1.2) ทรัพยากรแร่หลายชนิด (โปแตส เหล็ก ทองแดง) ยังไม่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและเศรษฐกิจของภาคเท่าที่ควร ซึ่งภาคมีปริมาณเกลือหินสำรอง 18 ล้านล้านตัน และโปแตส 2,500 ล้านตัน (ป่าเหินจันรงค์ 500 ล้านตัน อุดรธานี 2,000 ล้านตัน) สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี ฟอกย้อม แก้ว ฯลฯ นอกจากนี้ ยังพบแหล่งแร่ทองคำ บริเวณอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีปริมาณหินที่มีแร่ทองคำปะปน 1 ล้านตัน ที่ความสมบูรณ์เฉลี่ย 5.1 กรัมต่อตัน หรือเท่ากับโลหะทองคำ 5 ตัน แร่ยิปซัมที่อำเภอวังสะพุง 349.4 ล้านตัน แร่ทองแดง ที่อำเภอเชียงคาน 18.9 ล้านตัน และก๊าซธรรมชาติที่อำเภอภูฮ่อม จังหวัดอุดรธานี ปริมาณสำรอง 45 ล้าน ลบ.ฟุตต่อวัน สามารถนำมาใช้กว่า 20 ปี แร่เหล็กที่ อ.เชียงคาน อ.เมือง อ.วังสะพุง จังหวัดเลย ปริมาณสำรอง 46 ล้านตัน

(1.3) ทรัพยากรน้ำมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการแต่กักเก็บได้เพียงร้อยละ 17.0 ส่งผลให้ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง และน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนเป็นประจำที่ผ่านมา พัฒนาระบบชลประทานได้เพียง 8.1 ล้านไร่ คิดเป็นเพียง ร้อยละ 14.1 ของพื้นที่การเกษตร ซึ่งยังมีศักยภาพที่จะพัฒนาระบบชลประทานได้อีก 7.1 ล้านไร่ ส่วนระบบประปาหมู่บ้านยังขาดแคลนอีกกว่า 9 พันแห่ง

ปริมาณน้ำท่าที่ไหลผ่านภาคเฉลี่ย 61,513 ล้าน ลบ.ม. ต่อปี มาจากลุ่มน้ำโขง 30,769 ล้าน ลบ.ม. ลุ่มน้ำชี 11,244 ล้าน ลบ.ม. และ ลุ่มน้ำมูล 19,500 ล้าน ลบ.ม. มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 12 แห่ง สามารถกักเก็บน้ำรวมกันได้ 7,617 ล้านลบ.ม.(12.4% ของปริมาณน้ำท่ารายปี) และโครงการชลประทานขนาดกลางและขนาดเล็กกว่า 11,545 โครงการ กักเก็บน้ำได้ 2,816.5 ล้านลบ.ม.รวมกักเก็บน้ำได้ทั้งสิ้น 10,433.5 ล้าน ลบ.ม. (17.0% ของปริมาณน้ำท่ารายปี) เป็นพื้นที่ชลประทาน 8.1 ล้านไร่

(14.1%ของพื้นที่การเกษตร) ส่วนใหญ่อยู่ตอนบนของภาค คือ จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร จังหวัดที่มีพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรน้อยที่สุดคือ อำนาจเจริญ (5.6%) รองลงมาคือ จังหวัดอุดรธานี เลย สุรินทร์ และหนองบัวลำภู ตามลำดับ ปัจจุบันความต้องการใช้น้ำในภาคทั้งสิ้น 11,617 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี และในปี 2564 ความต้องการใช้น้ำจะเพิ่มเป็น 48,215 ล้าน ลบ.ม. มากกว่าปัจจุบัน 4 เท่า(กรมทรัพยากรน้ำ,2548) แม้จะสามารถพัฒนาระบบชลประทานได้อีก 7.1 ล้านไร่ (กลุ่มอุบลราชธานี 2.1 ล้านไร่ กลุ่มนครราชสีมา 1.7 ล้านไร่) แต่ก็ไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำ

ตารางที่ 14 : พื้นที่ชลประทานและพื้นที่การเกษตรของภาค

หน่วย : ไร่, ร้อยละ

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่จังหวัด	พื้นที่ชลประทาน	พื้นที่การเกษตร	พ.ท.ชล.ต่อพ.ท.เกษตร.	พ.ท.มีศักยภาพ ชป
อีสานตอนบน 1 (อศ. นภ. นค. ลย.)	21,496,550	1,122,295	10,202,576	11.0	747,413
อีสานตอนบน 2 (มท. สน. นพ.)	12,190,434	1,112,414	5,293,382	21.0	858,307
อีสานตอนกลาง (ขก. มค. รอ. กส.)	19,639,296	2,242,446	12,735,673	17.6	1,632,116
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	32,323,870	2,307,470	18,476,014	12.5	1,711,917
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	20,170,807	1,362,958	11,146,598	12.2	2,120,941
รวมทั้งภาค	105,820,957	8,147,583	57,860,173	14.1	7,070,694

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กรมชลประทาน

ปริมาณน้ำฝนอยู่ในเกณฑ์ใกล้เคียงกับภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,400 มม.ต่อปี โดยบริเวณตอนในด้านตะวันตกของภาค (ชัยภูมิ ขอนแก่น นครราชสีมา กาฬสินธุ์) จะมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยน้อย ที่ 1,123 มม. ต่อปี ส่วนบริเวณริมโขง(หนองคาย นครพนม มุกดาหาร) จะอยู่ที่ 2,000 มม.ต่อปี แต่ยังคงมีพื้นที่แล้งซ้ำซาก (1-3 ปี/ครั้ง) 26.6 ล้านไร่ (ร้อยละ26.2 ของพื้นที่ภาค) ส่วนใหญ่อยู่บริเวณตอนล่างของภาค ได้แก่ นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ และชัยภูมิ ตามลำดับ โดยเป็นหมู่บ้านขาดน้ำเพื่อการเกษตร 8,449 หมู่บ้าน และขาดน้ำเพื่อการบริโภค 9,924 หมู่บ้าน เนื่องจากไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน น้ำใต้ดินไม่เพียงพอในฤดูแล้ง บ่อบาดาลขาดการบำรุงรักษา เป็นต้น

ตารางที่ 15 : พื้นที่แล้งซ้ำซากของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วย : ไร่

กลุ่มจังหวัด	1-3 ปี/ครั้ง (รุนแรงมาก)	4-5 ปี/ครั้ง (รุนแรงปานกลาง)	6-10 ปี/ครั้ง (รุนแรงน้อย)	เหนือที่
อีสานตอนบน 1 (อศ. นภ. นค. ลย.)	4,376,812	2,485,476	342,485	7,204,773
อีสานตอนบน 2 (มท. สน. นพ.)	-	832,673	1,639,830	2,472,504
อีสานตอนกลาง (ขก. มค. รอ. กส.)	6,499,760	452,920	624,735	7,577,415
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	13,710,819	22,479	132	13,733,430
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	1,985,282	4,591,933	3,101,073	9,678,288
รวมทั้งภาค	26,572,673	8,385,481	5,708,256	40,666,410

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, 2547

น้ำใต้ดินยังมีการนำมาใช้ไม่ทั่วถึง จังหวัดนครราชสีมานำมาใช้น้อยที่สุด เนื่องจากน้ำเค็ม ในปี 2548 มีบ่อบาดาลในภาคทั้งสิ้น 83,602 บ่อ กระจายอยู่ใน 20,087 หมู่บ้าน (59.4%ของหมู่บ้านทั้งหมดในภาค) โดยมีบ่อบาดาลที่ใช้งานได้ 62,050 บ่อ (74.2%ของทั้งหมด) จังหวัด

มุกดาหารมีหมู่บ้านที่มีบ่อบาดาลใช้มากที่สุด (85.9 %ของหมู่บ้านทั้งหมด) รองลงมาคือ หนองบัวลำภู เลย และกาฬสินธุ์ ขณะที่นครราชสีมา มีหมู่บ้านเพียง ร้อยละ 37.1 ที่มีบ่อบาดาลใช้

(1.4) ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นเนื่องจากการปลูกป่า ทั้งในพื้นที่อนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจ และป่าชุมชน แต่ยังคงมีพื้นที่เสื่อมโทรมกว่า 17 ล้านไร่ จากการเข้าครอบครองทำ การเกษตร และมีพื้นที่ชุ่มน้ำหลายแห่งเริ่มเสื่อมสภาพจากการเข้าใช้ประโยชน์โดยขาดการดูแลรักษา: ภาคมีพื้นที่ป่าสงวน 34.6 ล้านไร่ และอุทยานแห่งชาติ 5.7 ล้านไร่ (24 แห่ง) แต่มีสภาพป่า 17.5 ล้านไร่⁶ (16.6%ของพื้นที่ภาค หรือ 17.0%ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ) เพิ่มขึ้นจากปี 2543 จำนวน 9.8 แสนไร่ จากการปลูกป่าชุมชนปีละกว่า 8 หมื่นไร่ และป่าเศรษฐกิจ อาทิ ยางพาราและยูคาลิปตัส โดยกลุ่ม มุกดาหาร สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มมากที่สุด 5.2 แสนไร่ กลุ่มนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นน้อยที่สุดเพียง 206 ไร่ ป่าส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดเลย ชัยภูมิ นครราชสีมา และอุบลราชธานี คิดเป็น ร้อยละ 37.5 29.3 15.4 และ 16.8 ของพื้นที่จังหวัด ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าน้อยที่สุดคือ มหาสารคาม (4.2%ของพื้นที่จังหวัด) ปัจจุบันมีการเข้าครอบครอง ทำเกษตร 8.1 ล้านไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มนครราชสีมา(3.9 ล้านไร่) กลุ่มขอนแก่น(1.2 ล้านไร่) และ กลุ่มอุบลราชธานี (1.2 ล้านไร่)

(1.5) พื้นที่ชุ่มน้ำ (wetland) ในภาคมี 1.3 ล้านไร่ (1.2% ของพื้นที่ภาค) โดยเป็น ประเภทแม่น้ำ ลำธาร ลำห้วย คลอง ที่ราบน้ำท่วมถึงมากที่สุด จำนวน 6.8 แสนไร่ รองมาคือ บึง 5.2 แสนไร่ และหนองน้ำ 3.1 แสนไร่ และอื่นๆ 1.4 หมื่นไร่ โดยมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นที่อยู่และแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและนกต่างๆ จำนวน 13 แห่ง ได้แก่ หนองหาน (สกลนคร) หนองหาน(กุมภวาปี) และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงหนองห้วย (อุดรธานี) บึงละหาน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองแวง (ชัยภูมิ) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโชนทอง ลุ่มน้ำโม่งตอนล่าง (หนองคาย) ลำปลายมาศ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าห้วยจรเข้มาก อ่างเก็บน้ำห้วยตลาด อ่างเก็บน้ำสนามบิน (บุรีรัมย์) ลำโดมใหญ่ (อุบลราชธานี) และแม่น้ำมูล (บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ) แต่ได้ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการ ประปา การประมง ล่าสัตว์ และรองรับน้ำเสีย ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมลง

ตารางที่ 16 : พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ป่าไม้ ปี 2543 (ไร่)	ร้อยละของ พื้นที่กลุ่ม	พื้นที่ป่าไม้ ปี 2547 (ไร่)	ร้อยละของ พื้นที่กลุ่ม	ร้อยละของ พื้นที่ภาค
อีสานตอนบน 1 (อจ. นน. นค. ลย.)	4,139,605	19.3	4,368,562	20.3	4.1
อีสานตอนบน 2 (มท. สน. นพ.)	2,526,645	20.7	3,106,528	24.7	2.9
อีสานตอนกลาง (ขก. มค. รอ. กส.)	1,399,583	7.1	1,759,591	9.0	1.7
อีสานตอนล่าง 1 (นม. ชย. บร. สร.)	5,431,266	16.8	5,431,472	16.8	5.2
อีสานตอนล่าง 2 (อบ. อจ. ศก. ยส.)	2,835,036	14.1	2,983,653	14.8	2.8
รวมทั้งภาค	16,579,338	15.7	17,559,806	16.6	16.6
ร้อยละของพื้นที่ป่าไม้ภาค:ประเทศ	104,786,397	16.1	103,020,579	16.8	-

ที่มา : กรมป่าไม้

⁶ ภาพถ่ายดาวเทียมLANDSAT-5(TM), 2547

(2) สิ่งแวดล้อม

(2.1) ปริมาณขยะชุมชน และของเสียอันตรายจากชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น:

ในเขตเทศบาล 348 แห่ง มีขยะจำนวน 2,875 ตันต่อวัน กลุ่มนครราชสีมาปริมาณขยะมากที่สุด 831.6 ตัน/วัน รองลงมาคือ กลุ่มอุดรธานี 603.2 ตัน/วัน โดยจังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุดคือ นครราชสีมา 452.80 ตัน/วัน รองลงมา คือ ขอนแก่น อุดรธานี และอุบลราชธานี 330.74 321.97 และ 252.30 ตัน/วัน ตามลำดับ เทศบาลนครอุดรธานี มีปัญหาขยะตกค้างมากที่สุดคือ สามารถเก็บขนได้เพียง 160 ตัน/วัน จากปริมาณขยะมูลฝอย 380 ตัน/วัน

(2.2) คุณภาพแหล่งน้ำส่วนใหญ่ยังอยู่ในเกณฑ์ดี ยกเว้นลำตะคองตอนล่าง และลำน้ำมูลตอนบนเริ่มมีปัญหาเสื่อมโทรม จากการสำรวจแหล่งน้ำสำคัญๆ 10 สาย ได้แก่ ลำน้ำชี ลำปาว ลำน้ำมูล น้ำอูน น้ำสงคราม ลำชี ลำเสียว ลำน้ำเลย น้ำพอง ลำตะคอง และแหล่งน้ำนิ่ง 1 แห่ง คือ หนองหาน แหล่งน้ำ ร้อยละ 85 ยังอยู่ในเกณฑ์ดีและพอใช้ ยกเว้นลำน้ำมูลตอนบนและลำตะคองตอนล่างที่เสื่อมโทรม จากการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์มในพื้นที่ชุมชนหนาแน่น ซึ่งในอีสานมีเทศบาลที่มีระบบบำบัดน้ำเสีย 12 แห่ง (เทศบาลนคร 3 แห่ง คือ อุบลราชธานี ขอนแก่น นครราชสีมา เทศบาลเมือง 4 แห่ง คือ เทศบาลเมืองชัยภูมิ วารินชำราบ สกลนคร บุรีรัมย์ และเทศบาลตำบล 5 แห่ง คือ ตำบลหนองแก หัวขวาง ปากช่อง บัวใหญ่ และท่าแร่ (ยโสธร และอำนาจเจริญ อยู่ระหว่างก่อสร้าง)

1.4 บริบทการเปลี่ยนแปลง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้านซึ่งกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดในการพัฒนาอย่างมาก ซึ่งการพัฒนาในระยะต่อไปควรเตรียมความพร้อมและรู้จักนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ประโยชน์ โดยแนวโน้มของบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมี 5 บริบท คือ

(1) โครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ขณะที่วัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ทำให้อัตราการพึ่งพิงสูงขึ้น ประกอบกับคนหนุ่มสาวออกจากภาคเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการในเมืองใหญ่มากขึ้น ส่งผลให้ภาคเกษตรขาดแรงงาน การผลิตหันมาพึ่งเครื่องจักรมากขึ้น และลดการผลิตลง ซึ่งอาจเกิดความไม่มั่นคงด้านอาหารในอนาคต และทอดทิ้งให้คนแก่และเด็กในชนบทจำนวนมากอยู่กันตามลำพัง

(2) ข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับจีน ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น และความร่วมมือกับเพื่อนบ้านภายใต้ปฏิญญา ACMECS ได้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเงินมุ่งสู่อุตสาหกรรมมากขึ้น จะส่งผลให้สินค้าเกษตรจำพวกข้าว มัน ยางพารา ผลไม้ และอุตสาหกรรมเกษตร รวมถึงการลงทุนและการท่องเที่ยวของภาคเชื่อมโยงกับประเทศจีนและกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงขยายตัวมากขึ้น ส่วนปศุสัตว์(โคเนื้อ) จะแข่งขันยากขึ้นเนื่องจากประสิทธิภาพการผลิตต่ำ

(3) การเคลื่อนย้ายคนและแรงงานรวมทั้งฐานการผลิตยาเสพติดในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงมีมากขึ้นส่งผลให้เกิดการแพร่ระบาดของโรค อาทิ เอชไอวี วัณโรค และยาเสพติด

(4) สภาวะโลกร้อนและสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนแปรส่งผลให้เกิดฝนแล้ง และน้ำท่วมบ่อยครั้งขึ้น ซึ่งได้สร้างความไม่แน่นอนให้กับการผลิตการเกษตรในภาค ประกอบกับการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงของจีน ได้ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำในแม่น้ำโขงในบางช่วงเวลา

(5) ทิศทางราคาน้ำมันที่สูงขึ้นต่อเนื่อง และรัฐบาลมีนโยบายชัดเจนในการสนับสนุนการผลิตพลังงานจากพืชเพื่อทดแทนการนำเข้าน้ำมันที่มีปริมาณสูง จะส่งผลให้มีการลงทุนผลิตเอทานอล (Ethanol) ในภาคมากขึ้นซึ่งจะทำให้มีการผลิตอ้อยและมันสำปะหลังมากขึ้น ราคาจะมีเสถียรภาพมากขึ้น แต่อาจกระทบความมั่นคงด้านอาหาร ขณะที่ยางพาราจะมีความต้องการมากขึ้นเนื่องจากยางเทียมจะมีต้นทุนสูงขึ้น

2 วิเคราะห์สภาวะแวดล้อม

2.1 การประเมินสภาวะแวดล้อม (SWOT) ของภาค ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง จุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (โอกาส ภัยคุกคาม) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) จุดแข็ง

(1.1) ภาคมีพื้นที่ทำการเกษตรมากถึง ร้อยละ 40 ของพื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งประเทศ และเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศ และเป็นฐานการผลิตทางการเกษตรและการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรหลักของประเทศ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารและอาหารสัตว์ ซึ่งมีจำนวนโรงงาน คิดเป็นร้อยละ 59.6 ของประเทศ

(1.2) ตั้งอยู่กลางกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง มีระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน โครงข่ายถนน ที่เอื้อต่อการบริการด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน สามารถติดต่อกับชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อม ESB ได้สะดวกพอที่จะรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมจากภาคกลางและตะวันออกได้

(1.3) มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่น ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ ซากไดโนเสาร์ที่ภูเวียงและภาพหินริ้ว อารยธรรมโบราณบ้านเชียง ปราสาทหินพิมาย ปราสาทเขาพนมรุ้ง

(2) จุดอ่อน

(2.1) สภาพภูมิอากาศแห้งแล้ง ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม พื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การผลิตเกษตรต้องพึ่งธรรมชาติสูงเนื่องจากพื้นที่ชลประทานมีเพียง ร้อยละ 14.1 ของพื้นที่เกษตร ผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มต่ำ

(2.2) คนส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาน้อย มีระดับความรู้และการศึกษาขั้นประถม ทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพยังไม่เพียงพอต่อการหารายได้เพื่อการดำรงชีพในระดับที่ดี มีคุณภาพ การศึกษาค่า ทั้งยังมีปัญหาด้านสุขภาพ และมีคนยากจนจำนวนมากถึง 3.8 ล้านคน

(3) โอกาส

(3.1) การทำ FTA กับจีน นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น รวมถึงความร่วมมือกับเพื่อนบ้านและโครงข่ายถนนในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงที่ก้าวหน้าไปมากจะช่วยให้การค้าการลงทุนโดยเฉพาะด้านการเกษตรขยายตัวมากขึ้น

(3.2) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย และประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติโดยเฉพาะเพื่อนบ้านมีรายได้สูงขึ้น และนิยมหาความสุขจากการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

(3.3) ราคาน้ำมันที่สูงขึ้นและนโยบายส่งเสริมการใช้เอทานอล (Ethanol) จะช่วยให้สามารถสร้างเสถียรภาพด้านราคาของผลผลิตอ้อย และมันสำปะหลังได้มากขึ้นจากการผลิตพลังงานทดแทน

(4) ภัยคุกคาม

(4.1) FTA กับประเทศญี่ปุ่น จีน และออสเตรเลีย มีผลเสียต่อการผลิตสินค้าเกษตรบางชนิด อาทิ ปศุสัตว์โดยเฉพาะโคเนื้อ ไก่เนื้อ ในภาคเนื่องจากมีต้นทุนการผลิตที่สูง

(4.2) สภาวะโลกร้อนและสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ส่งผลให้เกิดฝนแล้ง และน้ำท่วมบ่อยครั้งขึ้นซึ่งทำให้การผลิตการเกษตรของเกษตรกรในภาคมีความเสี่ยงสูง

(4.3) การเคลื่อนย้ายคนและแรงงานและฐานการผลิตยาเสพติดในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง มีผลกับสุขภาพคนในพื้นที่ชายแดนโดยเฉพาะโรคที่เคยหมดไปจากประเทศไทย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสภาวะแวดล้อมภาคระหว่างปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอก

(1) จากจุดแข็งที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ทำการเกษตรมากถึง ร้อยละ 40 ของพื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งประเทศ และเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศโดยเฉพาะพื้นที่บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้และทุ่งสัมฤทธิ์ นอกจากนี้ ยังผลิตข้าว และมันสำปะหลังได้มากที่สุดของประเทศ และมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมอาหารและอาหารสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 59.6 ของประเทศ ประกอบกับโอกาสที่ไทยมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน และจีน ญี่ปุ่น มีความต้องการและเปิดรับสินค้าเกษตรมากขึ้นจากการทำ FTA และราคาน้ำมันที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกนั้นยังมีผู้ผลิตเอทานอลของอนุญาตตั้งโรงงานในภาคอีสานกว่า ร้อยละ 40 ของประเทศ ส่งผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นฐานอุตสาหกรรมอาหารและอุตสาหกรรมเอทานอลของประเทศ โดยควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตร

(2) จากการที่ตั้งอยู่กลางกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง มีระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน โครงข่ายถนน (EWEC) สะพานข้ามโขงที่เอื้อต่อการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านที่ก้าวหน้าไปมาก จึงเหมาะสมที่จะพัฒนาเมืองชายแดนที่มีมูลค่าการค้าสูงให้เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง โดยสนับสนุนการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวเชื่อมกับ

เพื่อนบ้านให้มากขึ้น ด้วยการเร่งพัฒนาบริการพื้นฐานของเมืองและด่านชายแดนจังหวัดมุกดาหาร หนองคาย และอุบลราชธานี ให้พร้อมสนับสนุนการเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงและเอเชียตะวันออก

(3) จากการที่ภาคมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่น ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ ซากไดโนเสาร์ในกลุ่มจังหวัดขอนแก่น อารยธรรมโบราณบ้านเชียงในกลุ่มจังหวัดอุดรธานี อารยธรรมขอม (ปราสาทหินพิมาย ปราสาทเขาพนมรุ้งปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทตาเมือนธม ตาเมือนโต๊ด และปราสาทเขาพระวิหาร) ในกลุ่มจังหวัดนครราชสีมา และการท่องเที่ยวมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ จึงทำให้ภาคมีโอกาสพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาทางโบราณคดี อารยธรรมขอม และยุคก่อนประวัติศาสตร์ จึงควรส่งเสริมให้บุรีรัมย์และนครราชสีมาเป็นศูนย์ท่องเที่ยวอารยธรรมขอม กาศสินธุ์ อุดรธานี เป็นศูนย์ท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ซากไดโนเสาร์ และชุมชนโบราณบ้านเชียง) โดยการฟื้นฟูสภาพแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน

(4) จากจุดอ่อนของภาคที่มีสภาพภูมิอากาศที่แห้งแล้ง พื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การผลิตเกษตรต้องพึ่งธรรมชาติสูงเนื่องจากพื้นที่ชลประทานมีเพียง ร้อยละ 14.1 ของพื้นที่เกษตร ประกอบกับต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากโรคติดต่อที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าว และสภาวะโลกร้อนที่ส่งผลให้สภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน เกิดฝนแล้ง และน้ำท่วมบ่อยครั้ง ทำให้การผลิตของเกษตรกรมีความเสี่ยงสูง แต่ยังคงมีพื้นที่บางส่วนที่เหมาะสมกับการเกษตรและคนส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตร ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน และป่าไม้ให้สมบูรณ์ เพื่อเป็นฐานการผลิตการเกษตรและการแปรรูป และพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการผลิตการเกษตร และการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำโขง

(5) จากสภาพภูมิอากาศที่แห้งแล้ง พื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การผลิตเกษตรต้องพึ่งธรรมชาติสูง ผลผลิตการเกษตรบางชนิดไม่เพียงพอต่อการผลิตอุตสาหกรรม ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านมีสภาพพื้นที่เหมาะสมกับการเกษตร และมีความร่วมมือที่ดีต่อกันภายใต้ปฏิญญา ACMEC ซึ่งไทยสามารถร่วมลงทุนกับ สปป.ลาว และกัมพูชาได้ ดังนั้น จำเป็นต้องปรับโครงสร้างการผลิตการเกษตร และส่งเสริมโครงการ Contract Farming กับ สปป.ลาว และกัมพูชา อย่างจริงจัง ควบคู่กับการสนับสนุนการย้ายฐานการผลิต

(6) จากจุดอ่อนที่คนส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาน้อย มีระดับความรู้และการศึกษาชั้นประถม ทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพยังไม่เพียงพอต่อการหารายได้เพื่อการดำรงชีพในระดับที่ดี มีคุณภาพ การศึกษาดำ ทั้งยังมีปัญหาด้านสุขภาพ และมีคนยากจนจำนวนมากถึง 3.8 ล้านคน และภัยคุกคามของโรคภัยที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงและผลกระทบที่เกิดจากการทำ FTA จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้ มีสุขภาพที่ดี สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

3 บทบาทการพัฒนาเชิงพื้นที่

จากผลการประเมินสถานการณ์และวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงกำหนดให้มีบทบาทที่สำคัญดังนี้

3.1 เป็นฐานการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนของประเทศ : พื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของภาคที่มีศักยภาพในการปลูกข้าวหอมมะลิ ได้แก่ พื้นที่บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ และพื้นที่บริเวณทุ่งสัมฤทธิ์ ซึ่งจะต้องเน้นการผลิตที่เพิ่มคุณภาพสินค้าเพื่อการส่งออก และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างต่อเนื่องจริงจัง ส่วนพืชพลังงานทดแทนควรเน้นในพื้นที่ที่เป็นแหล่งวัตถุดิบเดิม ได้แก่ กลุ่มจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มจังหวัดขอนแก่น และกลุ่มจังหวัดอุดรธานี

3.2 เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมอาหารและเอทานอลของประเทศ: พื้นที่ที่มีศักยภาพ ได้แก่ นครราชสีมา ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ โดยสนับสนุนการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตวัตถุดิบให้เพียงพอกับความต้องการของโรงงานเอทานอลที่เพิ่มขึ้น และความต้องการของตลาดอุตสาหกรรมเดิม

3.3 เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับอินโดจีน : พื้นที่ที่มีศักยภาพ ได้แก่ หนองคาย นครพนม มุกดาหาร และอุบลราชธานี โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในเมืองชายแดนหลัก (มุกดาหาร นครพนม หนองคาย อุบลราชธานี) เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นฐานการบริการและอำนวยความสะดวกทั้งด้านการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง

3.4 เป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาทางโบราณคดี อารยธรรมขอม และยุคก่อนประวัติศาสตร์: พื้นที่ที่มีศักยภาพ ได้แก่ กลุ่มอีสานตอนกลาง และกลุ่มอีสานตอนล่าง โดยพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการที่เกี่ยวข้องที่อยู่ตามแนวเส้นทางจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ที่มีปราสาทขอมตั้งอยู่ ได้แก่ ปราสาทหินพิมาย ปราสาทเขาพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทตาเมือนทม ตาเมือนโอด และปราสาทเขาพระวิหาร และพัฒนาให้บุรีรัมย์และนครราชสีมาเป็นเมืองศูนย์กลาง เช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์(ขากไดโนเสาร์ และชุมชนโบราณบ้านเชียง) ในกลุ่มจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ และ อุดรธานี

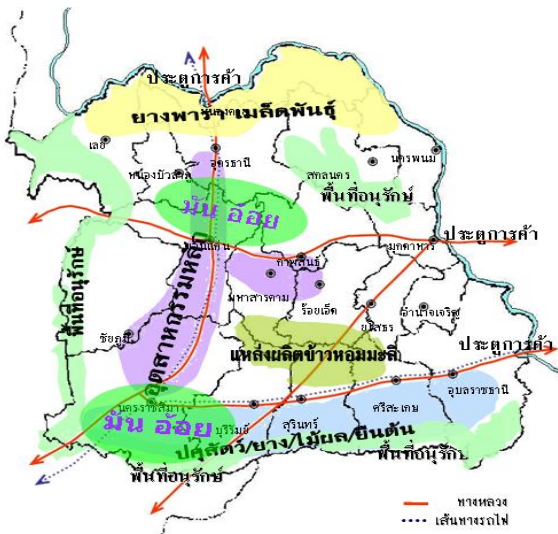
4 ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ภาคพึ่งพาการเกษตรสูง เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่สำคัญ แต่สภาพพื้นที่แห้งแล้ง มีระบบชลประทานน้อย และประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวต่ำ อย่างไรก็ตาม การมีที่ตั้งอยู่กลางกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง และมีบริการพื้นฐานดี จึงเอื้อต่อการพัฒนาความร่วมมือทางการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับเพื่อนบ้าน จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : เพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ

เป้าประสงค์ เพื่อให้การผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ของภาคมีมูลค่ามากขึ้นและขยายตัวในระดับสูงใกล้เคียงกับประเทศ สามารถสร้างงานและรายได้ให้เกิดขึ้นในภาคและบรรเทาปัญหาความแตกต่างด้านรายได้และการอพยพแรงงาน

แนวทางการพัฒนา มีแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ยกมาตรฐานและประสิทธิภาพการผลิตด้านการเกษตร โดย (1) ปรับโครงสร้างการผลิตไปสู่วัตถุดิบและปศุสัตว์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง (2) ส่งเสริมพื้นที่ชลประทาน (น้ำอุน หนองหวาย ลำปาว ลำตะคอง) เป็นเขตเกษตรก้าวหน้าผลิตสินค้ามูลค่าสูง ทุ่งกุลาร้องไห้ และทุ่งสัมฤทธิ์เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิเพื่อการส่งออก พื้นที่ตอนกลางและตอนล่างเป็นแหล่งผลิตพืชพลังงาน ตอนบนแถบชายโขงและตอนล่างเป็นแหล่งผลิตยางพารา สมุนไพร ไม้ยืนต้น และปศุสัตว์ (3) สนับสนุนการทำ clustering ภาคเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ ข้าวหอมมะลิ และเกษตรปลอดสารพิษ

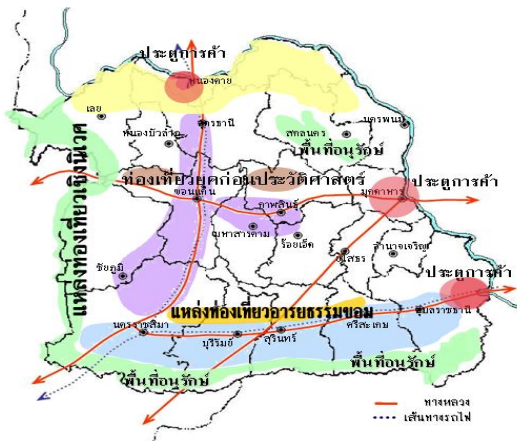
(4) ผลิตเมล็ดพันธุ์ดีให้สอดคล้องกับความต้องการโดยใช้ศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน (5) ส่งเสริมผลิตสินค้าปลอดภัย เน้น Value Creation และส่งเสริมระบบราคาเป็นตัวควบคุมคุณภาพของสินค้า (6) พัฒนาแหล่งน้ำในเขตอีสานบนกลุ่มจังหวัดอุดรธานีและอีสานล่างกลุ่มนครราชสีมาและอุบลราชธานีให้เต็มศักยภาพ (7) สนับสนุนการวิจัยพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพประสิทธิภาพ

(2) เพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการประกอบการด้านอุตสาหกรรม โดย (1) สนับสนุนการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตโดยใช้มาตรการภาษี (2) เร่งพัฒนา Motor Way สายบางปะอิน-นครราชสีมา และ EWEC (3) ปรับปรุงระบบ Logistic พัฒนารถไฟรางคู่ (กทม-นครราชสีมา -ขอนแก่น) สนับสนุนเอกชนตั้งเขตอุตสาหกรรม และ ICD หรือ CY และ Distribution Center ที่ขอนแก่น นครราชสีมา และมุกดาหาร (4) สนับสนุน Industrial Clustering อาทิ

- นครราชสีมา-ขอนแก่น-ชัยภูมิ เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมสิ่งทอเครื่องแต่งกาย
- นครราชสีมา-ขอนแก่น เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ และซอฟต์แวร์
- นครราชสีมา-ขอนแก่น-กาฬสินธุ์-อุดรธานี เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมอาหาร และพลังงานทดแทน

(5) ส่งเสริม SMEs ใช้กองทุนร่วมลงทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (6) เร่งศึกษาวิจัยพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแปรรูป(ข้าว อ้อย มัน สมุนไพร)ให้มีคุณภาพและหลากหลาย ส่งเสริมการสร้าง brand ของท้องถิ่นให้จังหวัดออกใบ certificate of origin (7) ร่วมมือกับโรงงานฝึกอบรมทักษะวิชาชีพ และตั้งสถาบันสร้างความพร้อมก่อนเข้าสู่ระบบการทำงาน และศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการในภูมิภาค

(3) เพิ่มศักยภาพอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว โดย (1) ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีสภาพสมบูรณ์ เร่งศึกษาและสร้าง Story เป็นภาพยนตร์ให้เห็นความเป็นมา ความยิ่งใหญ่ และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว พร้อม Studio โดยส่งเสริมให้

- ขอนแก่น-กาฬสินธุ์-อุดรธานี เป็นศูนย์กลางก่อนประวัติศาสตร์ (ซากไดโนเสาร์ บ้านเชียง)
- นครราชสีมา-ชัยภูมิ-เลย เป็นศูนย์กลางเกี่ยวเชิงนิเวศ (ภูกระดึง ภูเรือ ภูหลวง เขาใหญ่)
- บุรีรัมย์ เป็นศูนย์กลางเกี่ยวอารยธรรมขอม
- อุบลราชธานี-มุกดาหาร-หนองคาย เป็นฐานการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับเพื่อนบ้าน
- ร้อยเอ็ด-มหาสารคาม-นครพนม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา

(2) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้ตาม 25 มาตรฐานของการท่องเที่ยว (3) จัดภูมิทัศน์ชุมชนโดยรอบพิพิภภัณฑ์และสถานที่ท่องเที่ยวให้เหมาะสม (4) ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทำการท่องเที่ยวเชื่อมโยงมรดกโลก(หลวงพระบาง-บ้านเชียง-เว้-นครวัด) และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (น้ำตกห้วยผะ-คอนพะเพ็ง สี่พันดอน) (5) ส่งเสริมสินค้าทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงแสงบุญ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาชาวบ้าน

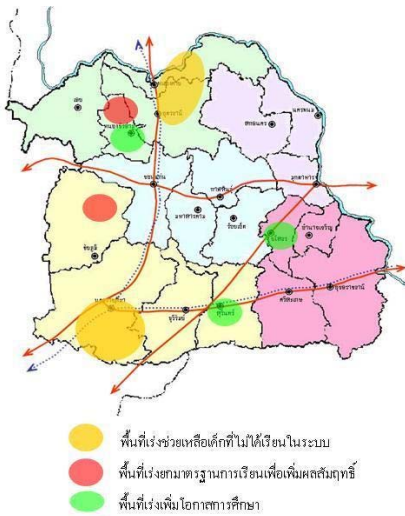
(4) การเพิ่มศักยภาพการค้าและการประกอบธุรกิจ โดยมีองค์กรร่วมภาครัฐและเอกชนระดับพื้นที่เป็นแกนกลางประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริม อำนวยความสะดวก แก้ปัญหาการประกอบธุรกิจการค้า การลงทุน

(5) ร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดย (1) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของเมืองหลักชายแดนให้เอื้อต่อการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับเพื่อนบ้าน อาทิ Warehouse, Truck Terminal สะพานข้ามโขงที่นครพนม (2) พัฒนาสนามบินสะพานมิตรภาพร่วมกับเพื่อนบ้านเพื่อใช้ร่วมกันแบบ Domestic ของไทย (3) ร่วมมือทางวิชาการ และทำยุทธศาสตร์การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวแบบทวิภาคี (ไทย-ลาว, ไทย-กัมพูชา) (4) เร่งรัดการดำเนินงาน GMS VISA, Single Window Inspection และ Contract Farming และปรับระบบการตรวจปล่อยคนและสินค้าให้รวดเร็ว (5) ส่งเสริมการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดน การก่อสร้าง Distribution Center ที่มุกดาหาร (6) ส่งเสริมการพัฒนาเมืองแฝด (Twin Cities / Sister Cities) อาทิ หนองคาย-เวียงจันทน์ นครพนม-คำม่วน มุกดาหาร-สะพานมิตรภาพ ชองเม็ก-ปากเซ ชองสะง่า-อัลลองเวง และชองจอม-ภูสำโรง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : สร้างคนให้มีคุณภาพ

เป้าประสงค์ เพื่อพัฒนาคนให้มีสุขภาวะดีทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา รอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเป็นพลังทางเศรษฐกิจของภาค

แนวทางการพัฒนา

(1) เสริมสร้างความรู้: (1) ยกมาตรฐานโรงเรียนตกเกณฑ์ทุกแห่ง โดยพัฒนาคุณภาพครู ปรับหลักสูตร สื่อการสอน อินเทอร์เน็ตเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะหนองบัวลำภูและชัยภูมิ (2) สนับสนุนให้เด็กนอกระบบ 2.2 แสนคน โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มอุดรธานี และกลุ่มอุบลราชธานี ได้เรียน และจัดการศึกษาให้กับเด็กยากจน (3) ส่งเสริมให้ อปท. ร่วมจัดการศึกษาในพื้นที่ (4) ส่งเสริมการเรียนสายอาชีพให้มากขึ้นในทุกจังหวัด และทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศและคอมพิวเตอร์ (5) จัดให้มีหลักสูตรท้องถิ่นเสริมโดยเชื่อมโยงกับปราชญ์ชาวบ้าน และขยายเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้ครอบคลุมเพื่อสร้างการเรียนรู้พึ่งพาตนเอง (6) จัดการศึกษาอกระบบให้มีมาตรฐาน

(2) พัฒนาสุขภาพ: (1) ระวังการดูแล ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพตนเอง ให้ออกกำลัง บริโภคอาหารปลอดภัย ลดการแพร่เชื้อ HIV (2) พัฒนาระบบสารสนเทศการบริการดูแลสุขภาพในพื้นที่ มีอัตราตายทารกและมารดาสูง และมีผู้ป่วยซัลโมเนลเลียมาก (3) พัฒนาคุณภาพบริการด้านสาธารณสุข กระจายแพทย์ บุคลากร และเครื่องมือให้ทั่วถึง (4) พัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดมุกดาหาร

(3) สร้างคุณธรรม: (1) สร้างวินัย ค่านิยมรับผิดชอบต่อส่วนรวมตั้งแต่วัยเด็ก และสนับสนุนกิจกรรมยกย่องคนเสียสละเพื่อสังคม (2) ส่งเสริมการพึ่งตนเองหรือพึ่งพากันเอง และการใช้ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เร่งเผยแผ่แก่นศาสนา นาระบบ บ้าน วัด โรงเรียน มาช่วยดูแลสังคม และขยายเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ (3) สนับสนุนให้มีระบบ Social Sanction และให้ชุมชนร่วมจัดการความสงบเรียบร้อยในชุมชน ฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม

(4) ยกกระดับคุณภาพชีวิต: (1) จัดบริการตามเกณฑ์พื้นฐานคุณภาพชีวิต 10 ประการ ให้ทั่วถึง และให้ อปท. สร้างประปาหมู่บ้านให้ครบอีก 9,924 แห่ง (2) จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมของครอบครัว (3) สร้างระบบสวัสดิการสังคมให้ทั่วถึงโดยส่งเสริมองค์กรปกครองท้องถิ่นให้เข้ามาร่วมกันจัดสวัสดิการดูแลคนในชุมชน และบริการการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 3: สร้างสังคมและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง

เป้าประสงค์ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร แก้ปัญหาความยากจน หนี้สิน และการออมของครัวเรือน มีสัมมาชีพที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเองและดูแลครอบครัวได้อย่างอบอุ่น

แนวทางการพัฒนา

(1) สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดย (1) สนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน (2) พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนและวิสาหกิจชุมชน (3) สนับสนุนความรู้และเทคโนโลยีการผลิตให้สอดคล้องกับ Position ที่ชุมชนกำหนด (4) สนับสนุนให้มีการออมเพื่อตั้งกองทุนสวัสดิการใน

ชุมชน (5) ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (6) ส่งเสริมสถาบันทางสังคม(บ้าน วัด โรงเรียน) ให้ทำงานร่วมกัน

(2) สร้างสภาพแวดล้อมของสังคมให้น่าอยู่ โดยส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยและบังคับใช้กฎระเบียบอย่างเท่าเทียมในชุมชนเพื่อสร้างธรรมาภิบาล

(3) สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่าง อปท. และชุมชน ผ่านกระบวนการทำแผนชุมชน

(4) ส่งเสริมให้ อปท สร้างแหล่งรายได้เพิ่มนอกเหนือจากเงินอุดหนุนเพื่อให้พึ่งตนเองได้

(5) สร้างศักยภาพและโอกาสการมีงานทำให้คนระดับฐานรากโดย (1) พัฒนาแหล่งน้ำและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมให้มากขึ้น (2) ส่งเสริมการทำเกษตรยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ การปลูกไม้ยืนต้นในไร่นา (3) จัดสรรสิทธิทำกิน ในที่ดิน 1-2 ไร่ ให้เกษตรกรยากจนไร้ที่ดินเพื่อทำเกษตรประณีต (4) ฝึกอบรมทักษะอาชีพพระยะสั้นทั้งในเกษตรและนอกการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ 4: พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์

เป้าประสงค์ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับมาชุ่มชื้น อุดมสมบูรณ์ ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ ที่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนา

(1) เร่งอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าให้ได้ 15.9 ล้านไร่ หรือร้อยละ 25 ของพื้นที่ภาค เน้นพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี เลย และสกลนคร โดย (1) สนับสนุนการปลูกป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมป่าชุมชน ที่ สปก.ตามเงื่อนไขการปลูกไม้ยืนต้น และที่นาเกษตรกร (2) ควบคุมดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และป่าสงวนร่วมกับชุมชนเพื่อให้ฟื้นป่าฟื้นตัวตามธรรมชาติ (3) สนับสนุนการสร้างฝายชะลอน้ำหรือฝายชุ่มชื้นตามแนวพระราชดำริในพื้นที่ต้นน้ำ(เลย สกลนคร นครราชสีมา อุบลราชธานี) (4) ประกาศตั้งป่าอนุรักษ์เพิ่มเพื่อให้มีเป้าหมายดำเนินการชัดเจน (5) ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ชุมชนในการดูแลใช้ประโยชน์

(2) ป้องกันการรุกพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยตั้งกรรมการของชุมชนเข้ามาช่วยดูแลร่วมกับภาครัฐ

(3) พัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานให้เต็มศักยภาพ โดย (1) ปรับปรุงแหล่งน้ำเดิมและจัดหาแหล่งน้ำใหม่ อีก 7.1 ล้านไร่ ตามที่กรมชลประทานระบุ และสระน้ำในไร่นา (2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยการวางแผนและจัดการลุ่มน้ำอย่างบูรณาการทั้งระบบ ให้ทุกภาคมีส่วนร่วมบริหารจัดการ มีเครือข่ายเฝ้าระวังของชุมชนริมน้ำ (3)ศึกษาวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรน้ำในทุกระดับเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(4) ฟื้นฟูดิน ยับยั้งการแพร่กระจายดินเค็ม และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการโดย (1) ส่งเสริมทำเกษตรอินทรีย์ (2) ให้ความรู้ในการใช้ที่ดินเพื่อป้องกันการแพร่กระจายดินเค็ม (3) ส่งเสริมการปลูกพืชคลุมดินในพื้นที่ 23.8 ล้านไร่ โดยเฉพาะพื้นที่ดินเค็มแถบนครราชสีมา ชัยภูมิ มหาสารคาม อุดรธานี (4) ให้ความรู้ที่ถูกต้องกับชุมชนเกี่ยวกับการเผาวัสดุเกษตรเพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการทรัพยากรฯ และส่งเสริมโรงไฟฟ้าชีวมวลในชุมชน

(5) เพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมมลพิษโดยส่งเสริมทุกภาคีร่วมมือกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(6) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ให้ทันสมัย ถูกต้อง ชัดเจน โดยเฉพาะแผนที่ 1 ต่อ 4000

5 ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดและจังหวัด

5.1 กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (อุดรธานี หนองคาย หนองบัวลำภู เลย)

มีศักยภาพการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากมีภูมิประเทศสวยงาม สภาพอากาศหนาวเย็นในฤดูหนาว มีอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง อาทิ ภูหลวง ภูเรือ ภูกระดึง นอกจากนี้ยังมีแหล่งอารยธรรมบ้านเชียงซึ่งสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง และเมืองเว้ ได้ และยังมีศักยภาพการพัฒนาด้านการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรทั้งอ้อย ข้าว มันสำปะหลัง และยางพารา เนื่องจากมีโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรขนาดใหญ่อยู่จำนวนมาก อาทิ โรงสีข้าว โรงงานน้ำตาล แป้งมัน และเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกยางพารามากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ยังมีศักยภาพการพัฒนาด้านการค้าและการลงทุนร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากมีด่านที่เป็นช่องทางการค้าหลายแห่ง และด่านท่าลี่เป็นจุดสามารถนำสินค้าภายใต้โครงการ Contract Farming ที่ร่วมมือกับ สปป.ลาว ได้โดยไม่เสียภาษี และด่านหนองคายยังเป็นด่านที่มีมูลค่าการค้ามากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงควรมีให้ความสำคัญ ดังนี้

(1) ควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูระบบนิเวศเพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติควบคู่กับการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว ด้วยการปรับปรุงให้มีมาตรฐาน สะดวก และความปลอดภัย

(2) ควรเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ และการปรับโครงสร้างการผลิตด้านการเกษตรสู่สินค้าที่ให้ผลตอบแทนสูง อาทิ ยางพารา ไม้ยืนต้น ไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว ฯลฯ การยกมาตรฐานการผลิตสู่ GAP และการบริหารจัดการลุ่มน้ำเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมและการขาดแคลนน้ำ

(3) ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับ สปป.ลาว โดยการลดปัญหาอุปสรรคการข้ามแดนของทั้ง คน รถยนต์ และสินค้า ควบคู่ไปกับการเร่งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกของเมืองและด่านชายแดน

5.2 กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร)

มีศักยภาพการพัฒนาให้เป็นประตูการค้า และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงลาว เวียดนาม และตะวันออกเฉียงใต้ สามารถเป็นศูนย์กระจายสินค้า(Distribution Center) เชื่อมโยงกับเพื่อนบ้านได้ เนื่องจากมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่มุกดาหาร และกำลังก่อสร้างที่จังหวัดนครพนม ซึ่งจะทำให้เชื่อมสู่ท่าเรือสินค้าที่เมือง วินด์ และดานัง ในประเทศเวียดนาม ตามเส้นทางหมายเลข 8 และ 9 สะดวกขึ้น และมีศักยภาพการพัฒนาการผลิตการเกษตรเนื่องจากมีพื้นที่ชลประทานมาก และปริมาณน้ำฝนดี และยังสามารถร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทำการเกษตรในรูปแบบ Contract Farming ทั้งข้าวโพด อ้อย ยูคาลิปตัส พืชพลังงานทดแทน และปศุสัตว์ เพื่ออุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร จึงมีทิศทางการพัฒนา ดังนี้

(1) ควรให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะการผลิตแบบ Contract Farming กับ สปป.ลาว และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกในเมืองและด่านชายแดนให้สะดวก รวดเร็ว เอื้อต่อการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับเพื่อนบ้าน

(2) ควรเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และเน้นส่งเสริมให้พื้นที่ชลประทานเป็นพื้นที่เกษตรก้าวหน้า ผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มสูง ควบคู่กับการสนับสนุนการทำปศุสัตว์ โดยเฉพาะโคเนื้อ

5.3 กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด)

มีศักยภาพการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การค้า และบริการ เนื่องจากตั้งอยู่กลางภาค และมีบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกครบ โดยเฉพาะด้าน Logistic มีถนนสายหลักคือสายมิตรภาพ และสาย E-W Economic Corridor พาดผ่าน มีสถานการศึกษาและศูนย์ราชการจำนวนมาก และเป็น ICT City และมีศักยภาพการพัฒนาด้านการผลิตการเกษตรโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของทุ่งกุลาร้องไห้อยู่ในกลุ่มนี้ และยังมีพื้นที่ชลประทานขนาดกลาง และใหญ่หลายแห่ง อาทิ ชลประทานลำปาว ที่กาฬสินธุ์ หนองหวายที่ขอนแก่น และชลประทานร้อยเอ็ด นอกจากนี้ยังมีศักยภาพการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบที่สำคัญ คือ อ้อย และมันสำปะหลัง และมีโรงงานผลิต Ethanol ขอบตั้งในพื้นที่จำนวนมาก และมีศักยภาพการพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยหลักของภาค มีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน และสถานประกอบการหรือโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก สามารถส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของภาคได้ และมีแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ จึงควรมีทิศทางการพัฒนา ดังนี้

(1) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองรองรับการเป็นศูนย์กลางการค้าบริการ และการลงทุนของภาค อาทิ เขตอุตสาหกรรม ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Services) Container Yard หรือ Inland Container Depot และ ระบบ Logistic ที่มีประสิทธิภาพ

(2) ควรเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อลดปัญหาอุทกภัย และใช้พื้นที่ชลประทานให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ด้วยการทำเกษตรก้าวหน้าที่ผลิตสินค้ามูลค่าสูง อาทิ เมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์ปลา ไม้ดอก พืชผัก และให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ในการผลิตข้าวหอมมะลิ ด้วยการยกมาตรฐานการผลิตสู่สินค้าปลอดภัย มี Brand สำหรับข้าวหอมมะลิ

(3) ควรเตรียมการรองรับอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) อาทิ การจัดระบบ Contract Farming ที่เป็นธรรมแก่เกษตรกรและเจ้าของโรงงาน และการจัด Zoning สำหรับมันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

(4) ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ภูเวียง และภูกุ่มข้าว) ให้มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตและสร้างการมีส่วนร่วมให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกระบวนการขุดค้น

5.4 กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์)

มีศักยภาพการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และอารยธรรมขอม เนื่องจากมีอุทยานแห่งชาติที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ เขาใหญ่ ผาหินงาม ฯลฯ และมีแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมที่สำคัญ อาทิ ปราสาทหินพิมาย ปราสาทเขาพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ และปราสาทตาเมือนทม ที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวกับแหล่งท่องเที่ยว นครวัดของกัมพูชาได้ และมีศักยภาพการพัฒนาด้านเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัยโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ นอกจากนี้ยังมีศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม ทั้งอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปจำพวกอาหารและพลังงานทดแทน(Ethanol) อุตสาหกรรมใหม่และสิ่งทอ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ และอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรจำพวก ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ไข่ ไหม และเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมของภาค จึงควรมีทิศทางการพัฒนา ดังนี้

- (1) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบชลประทานให้เต็มศักยภาพ รองรับการผลิต การเกษตรที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการสร้างคุณค่าเพิ่ม (Value Creation) โดยเฉพาะ ข้าวหอมมะลิให้เป็นสินค้ามาตรฐาน GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ใหม่
- (2) ควรเตรียมการรองรับอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) อาทิ การจัดระบบ Contract Farming ที่เป็นธรรมแก่เกษตรกรและเจ้าของโรงงาน และการจัด Zoning สำหรับมันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร
- (3) ควรสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และอารยธรรม ขอม ด้วยการสร้างคุณค่าเพิ่ม (Value Creation) จากการจัดทำเรื่องราว ความเป็นมา ความสำคัญ และความยิ่งใหญ่ของแหล่งท่องเที่ยว (Story) ถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยว และพัฒนาเส้นทาง (Loop) เชื่อมโยง กับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเพิ่มศักยภาพของสินค้าและบริการ
- (4) ให้ความสำคัญกับการลดต้นทุนด้าน Logistic ด้วยการพัฒนาการขนส่งระบบรางให้ สะดวก รวดเร็วขึ้น

5.5 กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2(อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ)

มีศักยภาพการพัฒนาด้านการเกษตร ทั้งการผลิตข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษ ไม้ผลไม่ยืนต้น การผลิตและแปรรูปสุสัต์ว์ จำพวกอาหารแปรรูป และศักยภาพการพัฒนาให้เป็นประตูการค้า และการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งลาวและกัมพูชาในลักษณะหุ้นส่วนทางธุรกิจ และสามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์ผลิตและกระจายสินค้าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงควรมีทิศทางการพัฒนา ดังนี้

- (1) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งน้ำ และระบบบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วม และขาดแคลนน้ำ และควรเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ พร้อมปรับระบบสู่ มาตรฐาน GAP

(2) ควรสนับสนุนให้กลุ่มเป็นประตู (Gate Way) การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ตอนล่างของภาค เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะศูนย์บริการด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ที่เมืองชายแดน และด่านชายแดน

(3) ควรให้ความสำคัญกับการสร้างงานและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยการปรับปรุงสภาพแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีสิ่งอำนวยความสะดวกได้มาตรฐาน สะอาด ปลอดภัย และจัด Loop เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของเพื่อนบ้าน

6 โครงการที่สำคัญ (Flagship Project)

เพื่อให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคบรรลุตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้คือ ให้เศรษฐกิจของภาคมีการขยายตัวในระดับสูงใกล้เคียงกับประเทศ สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ ลดความแตกต่างด้านรายได้และบรรเทาปัญหาแรงงานอพยพ คนมีสุขภาพะดีทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคงด้านอาหาร พึ่งตนเองและดูแลครอบครัวได้อย่างอบอุ่น ภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ควรมีโครงการสำคัญๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์	โครงการ
ยุทธศาสตร์ที่ 1 : เพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในทุ่งกุลาร้องไห้เพื่อการส่งออก 2. โครงการพัฒนาเมืองมุกดาหารเป็นประตูสู่อินโดจีน 3. โครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอม 4. โครงการศึกษาพัฒนาเส้นทางรถไฟรางคู่ แหลมฉบัง-นครราชสีมา 5. โครงการจัดการการผลิตเอทานอลในภาคอีสาน
ยุทธศาสตร์ที่ 2 : สร้างคนให้มีคุณภาพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการยกมาตรฐานการเรียนการสอนด้วยระบบศึกษาทางไกล
ยุทธศาสตร์ที่ 3: สร้างสังคมและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการเกษตรยั่งยืนเพื่อชุมชนเข้มแข็ง
ยุทธศาสตร์ที่ 4: พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการฟื้นฟูลุ่มน้ำชีตอนบน และลุ่มน้ำมูลตอนบนแบบบูรณาการเพื่อการผลิตที่ยั่งยืน

6.1 โครงการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในทุ่งกุลาร้องไห้เพื่อการส่งออก

(1) หลักการและเหตุผล

พื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ 2.1 ล้านไร่ ในจำนวนนี้อย่างน้อย 1.4 แสนไร่ สามารถใช้เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุด และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม(Value Creation) ให้กับสินค้าได้ด้วยการยกระดับการผลิตจากข้าวปกติเป็นข้าวหอมมะลิอินทรีย์ซึ่งตลาดระดับบน โดยเฉพาะตลาดยุโรปมีความต้องการมาก ซึ่งการผลิตข้าวของเกษตรกรในทุ่งกุลาร้องไห้ปัจจุบันยังขาดระบบการบริหารจัดการให้เกษตรกรร่วมมือกันผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐานในลักษณะเดียวกัน และได้รับการยอมรับในระดับสากล จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าที่เป็นโอกาสของเกษตรกร

(2) วัตถุประสงค์

เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิในทุ่งกุลาร้องไห้และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาค

(3) แนวทางการดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการประกอบด้วย 1) การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ 2) การปรับปรุงพื้นที่เพาะปลูกและวิธีการเพาะปลูกให้เข้าเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 3) การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ดี การให้ความรู้ และเทคโนโลยีการผลิต 4) การควบคุมตรวจสอบและรับรองมาตรฐานการผลิต 5) การร่วมมือโรงสีเพื่อการแปรรูปและจำหน่ายสินค้าร่วมกัน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมชลประทาน กระทรวงพาณิชย์ องค์การปกครองท้องถิ่น และ สศช. เป็นผู้ประสานงาน

(4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เกษตรกรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นตัวอย่างการยกมาตรฐานการผลิตให้กับพื้นที่อื่นๆ

6.2 โครงการพัฒนาเมืองมุกดาหารเป็นประตูสู่อินโดจีน

(1) หลักการและเหตุผล

เมืองมุกดาหาร เป็นเมืองชายแดนสุดของไทยบนเส้นทาง EWEC สามารถส่งสินค้าไปได้ถึงเวียดนาม เป็นผลให้การค้าชายแดนมีการขยายตัวกว่าร้อยละ 20 ต่อปี ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา นอกจากนั้น การก่อสร้างในเมืองยังขยายตัวสูง ปัจจุบันยังไม่มีแผนพัฒนาเมือง พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับความเจริญที่จะเกิดขึ้น หรือเพื่อที่จะผลักดันให้มุกดาหารสามารถเป็นประตูการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวให้กับภาคได้อย่างแท้จริงและยั่งยืนตามศักยภาพของพื้นที่(Carrying Capacity)

(2) วัตถุประสงค์

เพื่อเพิ่มศักยภาพ โอกาส และมูลค่าการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(3) แนวทางการดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการประกอบด้วย 1) การปรับปรุงผังเมืองรวมและทำผังเมืองเฉพาะเพื่อรองรับความเจริญ 2) การจัดตั้งศูนย์ผลิตรวบรวมและกระจายสินค้า (Distribution Center) ในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงที่ได้รับสิทธิพิเศษด้านภาษี 3) การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณูปโภค 4) การลดอุปสรรคความล่าช้าในการผ่านแดน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กรมโยธาธิการ กรมทางหลวง กรมศุลกากร กรมตำรวจ กระทรวงพาณิชย์ การนิคมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ฯลฯ และ สศช. เป็นผู้ประสานงาน

(4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ปริมาณการลงทุน การท่องเที่ยว และมูลค่าการค้าผ่านด่านมุกดาหารมีมากขึ้น สามารถทำหน้าที่เป็นประตูการค้าและเป็น Distribution Center ได้

6.3 โครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอม**(1) หลักการและเหตุผล**

ลักษณะการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมที่มีอยู่ในเขตอีสานตอนล่างยังเป็นลักษณะอิสระแยกส่วน ขาดการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ และความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ขาดมัคคุเทศก์ที่มีความรู้มาให้คำแนะนำ และขาดการบริหารจัดการที่ดี ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความรู้เท่าที่ควร และขาดความสนใจที่จะไปศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ต่อไป จำเป็นต้องพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชีวิต สามารถศึกษาเรียนรู้และจับต้องได้

(2) วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาสินค้าเดิมด้านการท่องเที่ยวให้เป็นสินค้าใหม่ที่น่าสนใจและมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น สามารถเป็นแหล่งรายได้ให้กับคนในภาคและในพื้นที่ได้มากขึ้น

(3) แนวทางการดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการประกอบด้วย 1)การจัดทำเรื่องราว(Story) เป็นภาพยนตร์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมให้เชื่อมโยงกันตั้งแต่ปราสาทนครวัด นครธม ตาเมื่อนม ตาเมื่อนโต๊ด เมืองต่ำ พนมรุ้ง พิมาย ลพบุรี 2) การก่อสร้างห้องฉายภาพยนตร์ 3)การพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีสมบูรณ์พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวก 4) การพัฒนาเส้นทางเดินทางเชื่อมโยง 5) การทำการตลาดร่วมกับภาคเอกชน 6) จัดอบรมมัคคุเทศก์รองรับ 7) พัฒนาOTOP เพื่อจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กรมศิลปากร กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมทางหลวง กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรฯ และ สศช. เป็นผู้ประสานงาน

(4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีรายได้เพิ่มขึ้นจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

6.4 โครงการจัดการการผลิตเอทานอลในภาคอีสาน

(1) หลักการและเหตุผล

มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมหลายชนิดรวมทั้งเอทานอล ซึ่งที่ผ่านมาแม้โรงงานผลิตเอทานอลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังไม่เปิดดำเนินการมากนัก แต่ราคามันสำปะหลังได้ปรับตัวสูงขึ้นมากจากการแย่งวัตถุดิบ ระหว่างโรงงานแป้งมัน โรงงานมันเส้น ทั้งเพื่อการแปรรูปและการส่งออก ซึ่งในอนาคตเมื่อโรงงานที่ขออนุญาตไว้ทั้งหมดเปิดดำเนินการย่อมต้องเกิดปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบ หากไม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอาจกระทบกับการบุกกรุ๊ปป่าไม้เพื่อปลูกมันสำปะหลังได้ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการให้เกิดเสถียรภาพโดยเร็ว

(2) วัตถุประสงค์

เพื่อให้เกิดเสถียรภาพด้านวัตถุดิบ ด้านราคา และความมั่นคงด้านอาหาร และพลังงาน

(3) แนวทางการดำเนินการ

แนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 1) การวางระบบ Contract Farming ในรูปกรรมกร 3 ฝ่าย จากเกษตรกร รัฐ และเจ้าของโรงงานเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการร่วมกันทั้งการกำหนดราคา เป้าหมายการผลิต วิธีการจำหน่าย 2) การกำหนดพื้นที่ปลูก (Zoning) มันสำปะหลังร่วมกับโรงงาน 3) การสนับสนุนกึ่งพันธุ์ ความรู้และเทคโนโลยีการผลิต ฯลฯ หน่วยงานรับผิดชอบ ประกอบด้วย กรมวิชาการ กระทรวงเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม ฯลฯ

(4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เกษตรกรคาดการณ์รายได้ล่วงหน้าจากการผลิตมันสำปะหลังได้ เจ้าของโรงงานมีความมั่นคงด้านวัตถุดิบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นฐานผลิตพลังงานทดแทนของประเทศ

6.5 โครงการยกมาตรฐานการเรียนการสอนด้วยระบบศึกษาทางไกล

(1) หลักการและเหตุผล

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำที่สุดในประเทศ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่โรงเรียน ร้อยละ 66 ตกเกณฑ์มาตรฐานทั้งด้านผู้สอนและด้านหลักสูตรการเรียนการสอน เกิดมาตรฐานที่แตกต่างกันซึ่งเป็นผลเสียกับประเทศในอนาคต ดังนั้นจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขด้วยการปรับปรุงหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนด้วยการเรียนเสริมด้วยระบบการศึกษาทางไกลจากโรงเรียนที่มีมาตรฐาน

(2) วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างความเท่าเทียมและยกคุณภาพการศึกษาของเด็กนักเรียนในภาค

(3) แนวทางการดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการประกอบด้วย 1) ติดตั้งระบบการเรียนทางไกลเพื่อรับรู้การสอนจากโรงเรียนที่มีมาตรฐาน อาทิ เตรียมอุดม สตรีวิทย์ เป็นต้น 2) จัดทำสาระและบันทึกการสอนของโรงเรียนมาตรฐานเพื่อถ่ายทอดให้ทุกโรงเรียนได้รับรู้เท่ากัน 3) ปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมทั้งด้านวิชาการและการดำรงชีวิตในสังคม 4) พัฒนาคุณภาพครูให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับการสอนผ่านสื่อทางไกล หน่วยงานรับผิดชอบ ประกอบด้วย กระทรวงศึกษา กระทรวงวิทยาศาสตร์

(4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เด็กนักเรียน และครู มีความรู้และทักษะการเรียนการสอนดีขึ้น มีคุณภาพด้านความรู้มากขึ้น

6.6 โครงการเกษตรยั่งยืนเพื่อชุมชนเข้มแข็ง**(1) หลักการและเหตุผล**

เกษตรกรส่วนใหญ่ในชุมชนยังทำการเกษตรเชิงเดี่ยว มีรายได้จากภาคเกษตรปีละครั้ง การบริโภคประจำวันส่วนใหญ่ต้องซื้อหาจากภายนอกทั้งที่สามารถผลิตได้เอง ทำให้มีค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินมากขึ้น หากเกษตรกรแบ่งพื้นที่บางส่วนเพียง 1 ไร่ มาทำการเกษตรแบบผสมผสานจะสามารถ ลดรายจ่าย และมีรายได้ตลอดปี มีความมั่นคงในชีวิตได้ และนำไปสู่ความสุขในชุมชนและเข้มแข็งในที่สุด

(2) วัตถุประสงค์

เพื่อให้เกษตรกรในชุมชนสามารถลดรายจ่ายและมีรายได้เพิ่มจากผลผลิตที่เหลือ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต เกิดการปรึกษาหารือในชุมชนซึ่งจะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งต่อไป

(3) แนวทางการดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการประกอบด้วย 1) การจัดตั้งกลุ่มผู้ทำเกษตรยั่งยืนในชุมชน 2) การจัดหาแหล่งน้ำในพื้นที่เพาะปลูก 3) การทำการเกษตรประณีตหรือยั่งยืนในพื้นที่ 1 ไร่ เพื่อลดรายจ่ายและเป็นรายได้ในครัวเรือน 4) การสนับสนุนความรู้และเทคโนโลยี 5) การให้ทุนกู้ยืมเพื่อดำเนินการ หน่วยงานรับผิดชอบ ประกอบด้วย ธกส. กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน ประชาชนชาวบ้าน

(4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ดีขึ้นและมีชุมชนเข้มแข็ง

6.7 โครงการฟื้นฟูลุ่มน้ำชีตอนบน และมูลตอนบนแบบบูรณาการเพื่อการผลิตที่ยั่งยืน

(1) หลักการและเหตุผล

ทรัพยากรดินและป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนบนและลุ่มน้ำมูลตอนบนมีสภาพเสื่อมโทรมจากการเข้าครอบครองทำการเกษตร และเกิดปัญหาน้ำท่วมและขาดแคลนน้ำเป็นประจำซึ่งกระทบต่อการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ การดำเนินการแก้ปัญหาที่ผ่านมาของหน่วยงานราชการยังขาดการบูรณาการที่แท้จริงส่งผลให้การดำเนินการไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร เกิดการใช้ทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ จึงต้องเร่งอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

(2) วัตถุประสงค์

เพื่อจัดการผลิตการเกษตรและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในแหล่งต้นน้ำให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

(3) แนวทางการดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการประกอบด้วย 1) การฟื้นฟูป่าต้นน้ำของลุ่มน้ำชีและลุ่มน้ำมูล 2) การพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนให้เต็มศักยภาพ 3) การพัฒนาคุณภาพดินในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน 4) การวางแผนการผลิตพืชและสัตว์ในพื้นที่ 5) การสนับสนุนความรู้และเทคโนโลยี โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ ประกอบด้วย กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมชลประทาน ฯลฯ และ สศช. เป็นผู้ประสานงาน

(4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ทรัพยากร ดิน น้ำ และป่าไม้ กลับมามีสภาพอุดมสมบูรณ์ เอื้อต่อการผลิตการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน